

10 JUNI 2022

ACCOUNTANTSVERSLAG 2021

Gemeente Dordrecht

CONCEPT 10 JUNI 2022

BDO

Aanbiedingsbrief

Aan:

de raad van de gemeente Dordrecht
T.a.v. mevrouw A.E.T. Wepster, raadsgriffier
Postbus 8
3300 AA DORDRECHT

Rotterdam, 10 juni 2022

Kenmerk: MS/MF/RAXXXX

Ter informatie

De digitale versie van dit document is vanaf de inhoudsopgave interactief. Aan de hand van de navigatiebalk onderaan de pagina en/of de menustructuur bovenaan de pagina kan door het document genavigeerd worden.

VORIGE PAGINA

VOLGENDE PAGINA

INHOUDSOPGAVE

DASHBOARD

Geachte leden van de raad,

Wij hebben de jaarrekening 2021 van gemeente Dordrecht (hierna te noemen 'de gemeente') gecontroleerd. Zoals afgesproken in onze opdrachtbevestiging d.d. 13 september 2021, ontvangt u hierbij ons accountantsverslag 2021. In dit verslag hebben we de belangrijkste bevindingen en conclusies naar aanleiding van de jaarrekeningcontrole opgenomen.

Onze bevindingen en aanbevelingen hebben wij afgestemd met de verantwoordelijke wethouder. Een afschrift van dit verslag is toegezonden aan het college van burgemeester en wethouders.

Het opstellen en controleren van de jaarrekening vraagt elk jaar weer een aanzienlijke inspanning. Bij deze willen wij alle betrokken medewerkers van uw organisatie bedanken voor de constructieve en plezierige samenwerking tijdens de controle. Tevens was het weer mogelijk om de controle fysiek op locatie uit te voeren. Wij danken u hartelijk voor de gastvrijheid.

Wij hopen u met dit verslag van dienst te zijn. Vanzelfsprekend zijn wij graag bereid om een nadere toelichting op de inhoud te geven.

Hoogachtend,

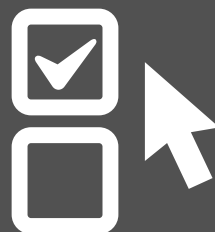
BDO Audit & Assurance B.V.
namens deze,

C.M. Steehouwer MSc RA
Partner BDO Audit & Assurance B.V.

Inhoudsopgave

1. DASHBOARD

2. UITKOMSTEN
JAARREKENINGCONTROLE

3. RESULTAAT &
FINANCIËLE POSITIE

4. BELANGRIJKSTE
BEVINDINGEN

BIJLAGEN

1. Dashboard

1.1 Dashboard accountantscontrole

1.1 Dashboard accountantscontrole

STREKKING CONTROLEVERKLARING

- ▶ Wij verstrekken bij de jaarrekening een goedkeurende controleverklaring voor getrouwheid en rechtmatigheid.
- ▶ De gehanteerde materialiteit voor fouten en onzekerheden bedraagt € 8.911.300 respectievelijk € 26.733.900.
- ▶ Het jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening en bevat geen materiële onjuistheden.
- ▶ De grondslagen van de jaarrekening zijn aanvaardbaar en het BBV wordt nageleefd.
- ▶ De WNT is nageleefd.
- ▶ Wij hebben geen bevindingen ten aanzien van de SiSa-bijlage.

ONTWIKKELING GREX / SOCIAAL DOMEIN

- ▶ Tussentijdse winstneming in 2021 op de grondexploitatie is € 11,2 mln. De voorziening voor verlieslatende grondexploitaties is met € 13 mln. toegenomen in 2021.
- ▶ Dordtse Kil IV loopt langer dan 10 jaar. Dit is toegestaan mits gemotiveerd en na het treffen van risicobeperkende maatregelen, wat correct is toegelicht in de paragraaf grondbeleid.
- ▶ Meer structurele aandacht nodig voor het evalueren van taxaties en de impact hiervan op andere deelgebieden of velden van Stadswerven.
- ▶ GR Sociaal (voormalige Sociale Dienst Drechtsteden) voert in opzet dezelfde basistaken uit als voorheen. Incidentele taken als de afwikkeling van de toeslagenaffaire en uitkering leefgeld aan vluchtelingen zijn hier recent in mandaat aan toegevoegd. Concrete afspraken over de wijze van verantwoording hierover zijn nog niet gemaakt, wat op korte termijn alsnog dient te gebeuren.

AANDACHTSPUNTEN VOOR 2022

- ▶ Per 2022 is de GR Drechtsteden grotendeels geïntegreerd in gemeente Dordrecht. Aandachtspunten zijn:
  - ▷ Deze taken te verankeren in de eigen aansturing en verbijzonderde interne controle (VIC)
  - ▷ Regie te nemen in de regionale afstemming over het verantwoord en over KPI's aan deelnemende gemeenten en gemeenschappelijke regelingen
- ▶ Significant versterken van de financiële functie en VIC-functie om kwaliteit en tijdigheid van de jaarrekening, onderbouwingen en interne controle te verhogen. Mede door uitstroom van medewerkers is deze noodzaak t.o.v. voorgaand jaar vergroot.
- ▶ Frauderisicobeheersing krijgt maatschappelijk meer aandacht. Wij rapporteren hier vanaf boekjaar 2022 expliciet over in de controleverklaring. Wij adviseren u dit onderwerp jaarlijks te agenderen in de auditcommissie.
- ▶ Toenemende onzekerheid door oplopende rente, inflatie en personele krapte. Tevens hogere onzekerheid aan de inkomstenkant vanaf 2026. Als raad heeft u inzicht nodig in de mogelijke impact van deze risico's. Wij adviseren u het college hierop te bevragen en m.b.v. scenario-planning u hierin inzicht te geven rond (besluitvorming en beheersing) van grote projecten.

BELANGRIJKSTE BEVINDINGEN EN OBSERVATIES

- ▶ De totale omvang van fouten ten aanzien van aanbestedingsrechtmatigheid bedraagt € PM.
- ▶ Investeringskredieten zijn met € 113.000 overschreden.
- ▶ Geen ongecorrigeerde getrouwheidsfouten.
- ▶ De COVID-19 pandemie heeft per saldo beperkt directe invloed gehad op de exploitatie.
- ▶ Het conflict tussen Rusland en Oekraïne is conform het BBV als gebeurtenis na balansdatum toegelicht in de jaarrekening.

RESULTAAT 2021

(x €1.000)	2021	Begroting (na wijziging)
Saldo van baten en lasten	-/- 9.845	-/- 24.572
Mutatie reserves	35.634	24.572
Resultaat	25.789	0

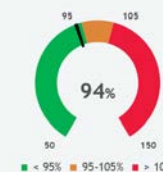
- ▶ Het resultaat over 2021 is fors hoger dan begroot (meer opbrengsten, minder kosten en minder toegevoegd aan de reserves dan begroot).
- ▶ Verschillen tussen begrote en werkelijke baten & lasten zijn adequaat toegelicht in de programmaverantwoording in de jaarstukken.
- ▶ Begrotingsoverschrijdingen in het licht van begrotingsrechtmatigheid zijn toegelicht in paragraaf 4.5.

UW FINANCIËLE POSITIE

Structurele exploitatieruimte

Belastingcapaciteit

Netto schuldquote

Solvabiliteit

2. Uitkomsten jaarrekeningcontrole

- 2.1 Jaarrekeningproces 2021
- 2.2 Corona en impact op de jaarrekeningcontrole
- 2.3 De jaarrekening is getrouw
- 2.4 Rechtmatigheid van de jaarrekening
- 2.5 Top 5 aandachtspunten voor 2022
- 2.6 Opvang vluchtelingen Oekraïne

Te langlopend traject mede a.g.v. verloop in de ambtelijke organisatie

Ambtelijke opdracht: analyse knelpunten en treffen van passende maatregelen

De totstandkoming van de jaarrekening en het verloop van de controle

Zoals aangegeven in onze aanbiedingsbrief heeft de jaarrekeningcontrole vrijwel volledig fysiek plaatsgevonden bij u op locatie. Wij hebben de fysieke aanwezigheid als positief ervaren en bespoedigend voor de doorlooptijd van het controleproces. We kijken terug op een zeer intensief en te langdurend traject, waarbij niet alle door u geformuleerde verbeterpunten naar aanleiding van de controle 2020 door u konden worden opgevolgd. Een belangrijke oorzaak hiervan is gelegen in het personeelsverloop in uw organisatie op functies die normaal gesproken zouden bijdragen aan het spoedige en juiste verloop van jaarafsluiting en controle.

Hoewel we dit binnen ons team flexibel hebben kunnen absorberen en flexibel zijn omgegaan met doorlooptijd van vragen en de aanlevering van verschillende versies van benodigde stukken, is dit naar onze stellige overtuiging een situatie die in de toekomst moet worden voorkomen. Een gemeente met de omvang van Dordrecht behoort een stevige en ervaren financiële kolom te hebben, alsmede een IC-afdeling die hier gedurende het jaar ook de nodige controles op uitvoert. Opschalen naar dat niveau zal uiteindelijk moeten leiden tot een situatie waarin de tijdigheid en kwaliteit van de jaarstukken en daaronder liggende dossiervorming zodanig is dat de controle zonder noemenswaardige uitloop van de oorspronkelijke planning moet kunnen plaatsvinden. Hoewel de aanlevering aan de raad geen vertraging kent, is allerminst sprake van deze geschetste situatie en is de nodige extra inspanning van uw coördinator jaarrekening en ons controleteam geleverd. Zowel voor ons als voor de ambtelijke organisatie is dit geen houdbare situatie.

Inmiddels is een ambtelijke opdracht geformuleerd om hier, met prioriteit en in samenwerking met ons, een gedetailleerde analyse en een stevig verbetertraject op in gang te zetten, inclusief tussentijdse monitoring van de voortgang en realisatie hiervan. Daarbij blijft enige afhankelijk van de personele capaciteit aan de orde.

COVID-19-impact op boekjaar 2021

Zie hiervoor onze managementletter en de BADO-notitie

De gevolgen van COVID-19 zijn nader toegelicht in paragraaf 'Coronacrisis en financiële huishouding Dordrecht'

Inleiding: COVID-19 en de jaarrekening 2022

Tijdens de controle hebben wij aandacht besteed aan de impact van de coronapandemie op gemeente Dordrecht. Hieromtrent hebben wij overleg gevoerd met de relevante functionarissen binnen uw organisatie. De coronacrisis heeft beperkte gevolgen voor de operationele activiteiten van de gemeente. Daarbij zijn de financiële gevolgen van de crisis beperkt. In de jaarrekening en middels tussentijdse Raadinformatiebrieven is door de organisatie gerapporteerd over deze impact voor de gemeente. Ook voor 2022 zal dit naar verwachting nog het geval zijn.

Eind februari 2021 is de BADO-notitie met betrekking tot de 'COVID-19-effecten en -risico's voor decentrale overheden' uitgekomen. In deze notitie is een groot aantal aandachtspunten beschreven voor het opstellen en controleren van de jaarrekening 2020. Deze notitie is ook van toepassing voor de jaarrekening 2021. Wij verwijzen voor deze aandachtspunten, de impact op getrouwheid en rechtmatigheid, de controleaanpak en de specifieke attentiepunten ten aanzien van de posten in de jaarrekening naar deze notitie (zie: [notitie-effecten-en-
risicos-corona-voor-jaarrekening-2020-decentrale-overheden.pdf \(nba.nl\)](https://nba.nl/notitie-effecten-en-risicos-corona-voor-jaarrekening-2020-decentrale-overheden.pdf)).

In deze paragraaf informeren wij u over het proces van onze controle in relatie tot COVID-19 en onze specifieke bevindingen die impact hebben op onze controle, de verslaggeving en/of onze controleverklaring. Voor een analyse van het resultaat verwijzen wij naar de jaarrekening en paragraaf 3.1 van dit verslag.

Impact op verslaggeving

Het BBV kent zoals bekend een aantal verplicht voorgeschreven paragrafen. Het staat de gemeente vrij om naast de verplichte paragrafen zelf paragrafen aan de begroting of jaarstukken toe te voegen. COVID-19 is een gebeurtenis die niet slechts aan één programma of taakveld is toe te rekenen. Het heeft betrekking op de gehele gemeente en heeft betrekking op veel programma's en taakvelden.

De gemeente heeft er daarom voor gekozen in één overzichtelijke paragraaf toe te lichten welke gevolgen COVID-19 op de gemeente Dordrecht heeft (gehad) en welke maatregelen, activiteiten en werkzaamheden de gemeente heeft genomen. Hierin is een zo goed mogelijke inschatting opgenomen van de effecten op de uitgaven de baten en het netto effect. Samenvattend betreft het enerzijds besparingen en uitstel van lasten naar een later jaar, anderzijds zijn opbrengsten gemist, waaronder de parkeeropbrengsten. Het netto effect over 2021 wordt geschat op € 746.000 voordeel.

Tozo-regeling in delegatie overgedragen aan Sociale Dienst Drechtsteden

Verantwoording middels SiSa-bijlage GR Drechtsteden

Tozo-regeling

De Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandige ondernemers (Tozo) is een van de steunmaatregelen van het kabinet om zelfstandige ondernemers te ondersteunen tijdens de coronacrisis en voorziet in een aanvullende uitkering voor levensonderhoud en in een lening voor bedrijfskapitaal om liquiditeitsproblemen op te vangen. De regeling kent verschillende tranches met verschillende rechtmatigheidsvereisten:

- ▶ Tozo 1: aanvragen tussen 1 maart 2020 tot 1 juni 2020
- ▶ Tozo 2: aanvragen vanaf 1 juni 2020 tot 1 oktober 2020
- ▶ Tozo 3: aanvragen vanaf 1 oktober 2020 tot 1 april 2021
- ▶ Tozo 4: aanvragen vanaf 1 april 2021 tot 1 juli 2021
- ▶ Tozo 5: aanvragen vanaf 1 juli 2021 tot 1 oktober 2021

Uw gemeente heeft in het kader van de Tozo-regeling een voorschot van het Rijk ontvangen van € 4,7 miljoen. De uitvoering van de Tozo-regeling is in delegatie overgedragen aan de Sociale Dienst Drechtsteden. De ontvangen voorschotten zijn één op één doorgestort aan de Sociale Dienst Drechtsteden. De verantwoording aan het Rijk vindt plaats via de SiSa-bijlage van de GR Drechtsteden. Middels SiSa-regeling G4A worden in de jaarrekening van de gemeente de lasten over jaar T-1 verantwoord. Wij hebben vastgesteld dat ten aanzien van regeling G4 terecht een nulverantwoording is opgevoerd en in regeling G4A de lasten conform de SiSa-bijlage van de GR Drechtsteden 2020 nauwkeurig zijn opgevoerd.

Overige coronagerelateerde bevindingen

In onze controle hebben wij uitgebreid aandacht besteed aan de impact van het coronavirus op de jaarrekening 2021. Onder andere in de waardering van vorderingen, prestatielevering rondom inkopen en inschattingen voor de grondexploitaties hebben onze bijzondere aandacht gehad. Wij hebben geen bevindingen die in dit kader vanwege corona zijn geconstateerd. In het vervolg van dit verslag gaan wij nog nader in op de bevindingen uit de controle als geheel.

2.3 De jaarrekening is getrouw

De jaarrekening
2021 is getrouw

Controleverschillen getrouwheid

Wij zijn voornemens bij de jaarrekening 2021 van gemeente Dordrecht een goedkeurende controleverklaring af te geven met betrekking tot de getrouwheid. Een goedkeurende verklaring met betrekking tot getrouwheid betekent dat de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2021 als van de activa en passiva per 31 december 2021 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV). Wij hebben enkele controleverschillen geconstateerd van beperkte omvang die door de gemeente zijn gecorrigeerd. Naast de geconstateerde en verwerkte controleverschillen, zijn tijdens onze controle tevens resterende controleverschillen geconstateerd ten aanzien van getrouwheid en rechtmatigheid. Wij zijn met u overeengekomen dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 275.000 rapporteren, alsmede afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

POST/OMSCHRIJVING VAN DE TOELICHTING (x € 1.000)	FOUTEN	ONZEKERHEDEN	VERWIJZING
Getrouwheid			
Geen ongecorrigeerde controleverschillen	-	-	-
Totaal	-	-	
Materialiteit (1% voor fouten, 3% voor onzekerheden)	8.911	26.733	
Door de gemeenteraad vastgestelde rapporteringstolerantie	275	275	

Wij hebben, voor zover mogelijk, het college verzocht om deze controleverschillen te corrigeren. Het college heeft gemotiveerd aangegeven waarom zij deze verschillen niet heeft verwerkt en dat zij van oordeel is dat deze posten zowel individueel als gezamenlijk niet materieel zijn voor de jaarrekening als geheel. Deze verschillen en de analyse van de impact zijn bevestigd in de bevestiging van het college bij de jaarrekening.

Wij concluderen dat de resterende niet-verwerkte controleverschillen zowel individueel als gezamenlijk niet materieel zijn voor de jaarrekening als geheel en zijn derhalve voornemens een goedkeurende controleverklaring te verstrekken met betrekking tot de getrouwheid.

2.4 Rechtmatigheid van de jaarrekening

De baten en lasten als ook de balansmutaties in de jaarrekening 2021 zijn niet geheel in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving tot stand gekomen

Controleverschillen rechtmatigheid

Naast de gecorrigeerde en ongecorrigeerde controleverschillen in het kader van de getrouwheid van de jaarrekening zijn de volgende controleverschillen ten aanzien van het aspect rechtmatigheid geconstateerd. Wij zijn met u overeengekomen dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 275.000 rapporteren, alsmede afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

POST/OMSCHRIJVING VAN DE TOELICHTING (x € 1.000)	FOUTEN	ONZEKERHEDEN	VERWIJZING
Rechtmatigheid			
Overschrijding op investeringskredieten	113	-	§ 4.7
Aanbestedingsrechtmatigheid (nog onderhanden)	5.628	-	§ 4.7
Totaal	5.741	-	
Materialiteit (1% voor fouten, 3% voor onzekerheden)	8.911	26.733	
Door de gemeenteraad vastgestelde rapporteringstolerantie	275		

Inleiding

Naar aanleiding van onze controle van de jaarrekening 2021 hebben wij een aantal bevindingen en aanbevelingen over het afgelopen boekjaar weergegeven. Daarnaast willen wij, vanuit onze natuurlijke adviesfunctie, de volgende top 4 van aandachtspunten voor het komende jaar benoemen.

1. Integratie taken voormalige Gemeenschappelijke Regeling Drechtsteden

Sinds 1 januari 2022 is een groot deel van het takenpakket van de voormalige GR Drechtsteden overgeheveld naar gemeente Dordrecht. In samenhang met het hierboven genoemde punt inzake de komst van de rechtmatigheidsverantwoording, is het van belang dat het takenpakket van de voormalige GR Drechtsteden wordt geïntegreerd in de bedrijfsvoering van gemeente Dordrecht. Relevante elementen hierbij zijn het opnemen van de hieraan gelieerde verordeningen in het controleprotocol en normenkader van de Raad en het integreren van de VIC werkzaamheden in de P&C cyclus van de gemeente.

2. Beheersing van onzekerheden

Naast al bestaande financiële onzekerheden voortkomend uit de kabinetsplannen zijn hier in het afgelopen jaar forse onzekerheden bijgekomen die realisatie van uw plannen beïnvloeden. Naast de financiële impact als gevolg van hoge inflatie en stijgende rente wordt ook de uitvoerbaarheid belemmerd door groeiende tekorten van grondstoffen en personele capaciteit. Dit vraagt om meer inzicht in de financiële impact van verschillende scenario's en sturing. In hoofdstuk 3 van dit verslag gaan wij hier nader op in.

3. Aandacht voor frauderisicobeheersing

Het onderwerp frauderisicobeheersing staat zowel maatschappelijk, als vanuit de accountantscontrole, in de schijnwerpers. Vanaf boekjaar 2022 zullen wij explicieter over dit onderwerp rapporteren in onze controleverklaring. Het is voor uw organisatie van belang om frauderisico's in beeld te hebben en deze door te vertalen naar beheersmaatregelen en interne controle hierop. Wij adviseren u daarom om een integrale, dus inclusief de van de GR Drechtsteden overgenomen taken, (fraude)risicoanalyse op te stellen en de aandachtspunten hieruit door te vertalen naar de uitvoering van VIC werkzaamheden. Het is raadzaam deze analyse vervolgens periodiek te actualiseren.

4. Investeren in het jaarrekeningproces

Door veel verloop van medewerkers met betrokkenheid bij de totstandkoming van de jaarrekening en de verbijzonderde interne controle, heeft uw opstelproces van de jaarstukken en onze controle een lange doorlooptijd gekend en tot veel vragen en versies van documenten geleid. Hoewel we ons hierop in onze capaciteit en flexibiliteit goed hebben kunnen schikken, vraagt dit om een stevige investering van u in capaciteit en kwaliteit om dit proces te verbeteren en de kwaliteit en onderbouwing van college- en raadsstukken te borgen.

5. Invoering rechtmatigheidsverantwoording

Wij hebben u in eerdere rapportages reeds geïnformeerd over de komst van de rechtmatigheidsverantwoording en de gevolgen hiervan voor uw bedrijfsvoering. In IBI-nieuwsbrief 109 is inmiddels gemeld dat het formele invoeringsjaar 2023 wordt. Als raad heeft u daarvoor nog de kaders vast te stellen die het college hiervoor heeft te hanteren. College en organisatie hebben de komende tijd nodig om de hiervoor noodzakelijke stappen te zetten. Zie hiervoor ook onze uitgebreide toelichting in de managementletter 2021.

Gemeenten hebben een essentiële rol in de opvang van vluchtelingen uit Oekraïne

Vergoeding via SPUK

Voorschot van 50% verwachte opvangplekken in de gemeente

Correcte registratie van verstrekkingen en uitvoeringskosten is van belang

Onze visie op uw rol bij de opvang van vluchtelingen uit Oekraïne

Het conflict in Oekraïne heeft ook gevolgen voor Nederlandse gemeenten. Dat kan gaan om opvang van vluchtelingen door gemeenten en particulieren, ondersteuning van Oekraïners en Russen die momenteel in Nederland verblijven, risico's voor digitale veiligheid en economische sancties voor Russische bedrijven. Wat wij bij gemeente Dordrecht en veel andere gemeenten zien is dat de opvang van vluchtelingen tijd en capaciteit vraagt van de ambtelijke organisatie. Capaciteit die door de krapte op de arbeidsmarkt, de ontwikkelingen rond Corona en de toenemende taken van gemeente al onder druk stond. Net als bij veel andere gemeenten is en wordt actief gezocht naar opvangplekken. Deze beschikbare plekken, maar ook de bezetting van de plekken neemt nog dagelijks toe. Het Ministerie van Justitie en Veiligheid publiceert over [deze ontwikkeling](#).

Naast het regelen van de opvangplekken en het energiecontract met Gazprom is uw gemeente dagelijks bezig met het leefgeld en andere ondersteuning van de vluchtelingen.

Specifieke uitkering

Zoals het er nu naar uitziet zullen gemeenten gecompenseerd worden door middel van een specifieke uitkering (SPUK) van het Ministerie van Justitie en Veiligheid. Deze SPUK is op dit moment in consultatie. De omvang van de uitkering lijkt als volgt te worden vormgegeven:

1. Gemeenten ontvangen ter bekostiging van de kosten een normbedrag van € 100 per dag per gerealiseerde opvangplek;
2. Indien bovenstaand normbedrag niet toereikend is voor de kosten van de opvangvoorzieningen, dan kan de gemeente de werkelijke kosten ontvangen (incl. doorwerkende kosten die hoger zijn dan het normbedrag);
3. Gemeenten ontvangen ter bekostiging van leefgeld van ontheemden bij particulieren een vergoeding van de werkelijke kosten per verstrekking als bedoeld in de Regeling opvang ontheemden Oekraïne;
4. Gemeenten ontvangen ter bekostiging van de kosten voor verzekering van wettelijke aansprakelijkheid en buitengewone kosten zoals genoemd in de Regeling opvang ontheemden Oekraïne, een normbedrag voor de werkelijke kosten per verstrekking;
5. Gemeenten ontvangen ter bekostiging van de kosten die gemeenten maken voor het geschikt maken of realiseren van gebouwen voor de opvang van ontheemden (transitiekosten) de werkelijke kosten.

Een voorschot van 50% van de naar verwachting te realiseren opvangplekken zal aan de gemeente worden uitgekeerd. Definitieve afrekening zal op basis van de verantwoording in de SISA-Bijlage plaatsvinden.

Processen, registraties en aanbestedingen

De specifieke regeling vraagt verantwoording door de gemeente. Omdat sprake is geweest van spoed vragen wij nadrukkelijk aandacht voor de kwaliteit van registraties en processen zodat uw gemeente straks zonder veel onzekerheden volledige vergoeding ontvangt voor haar inzet. Specifiek vragen we aandacht voor:

- ▶ Functiescheiding bij de registratie van en controle op het verstrekte leefgeld;
- ▶ Functiescheiding bij de registratie van bestede uren en de gehanteerde uurtarieven;
- ▶ Tussentijdse controle dat vergoedingen, waaronder het leefgeld, voor het juiste aantal dagen is verstrekt;
- ▶ Adequate registratie van de werkelijke (transitie)kosten zoals hierboven opgesomd onder de punten 2 t/m 5.

EU aanbesteden en dwingende spoed

Aanbestedingen

Vanuit de specifieke regeling wordt tevens ingegaan op de aanbestedingswetgeving. Er lijkt sprake van dwingende spoed bij veel aan de opvang gerelateerde inkopen. Echter is het essentieel om te monitoren en vast te leggen tot wanneer en voor welke inkopen deze dwingende spoed geldt.

Vluchtelingenopvang

Het kabinet heeft zich gecommitteerd aan 75.000 opvangplekken in veiligheidsregio's door het land heen. De meeste van deze opvangplekken moeten nog worden gerealiseerd. Overheden moeten hiervoor met name vastgoed huren of inzetten, en het vastgoed inrichten ten behoeve van scholing, gezondheidszorg en wonen van vluchtelingen. De huur van vastgoed is niet aanbestedingsplichtig. De overige inrichtingen en installaties zijn wel aanbestedingsplichtig. Op grond van de uitzondering van dwingende spoed is er een mogelijkheid deze onderhands te gunnen.

Het kabinet heeft uitgesproken dat de opvang voor minimaal zes maanden moet worden ingericht. De vluchtelingenopvang is acuut. Wij adviseren zo veel mogelijk gebruik te maken van bestaande (raam)contracten, bijvoorbeeld voor de inhuur van personeel. Mogelijk kunnen die ook worden uitgebreid vanwege deze onvoorziene omstandigheid. Leg dit goed vast in het inkoopdossier en zorg voor een aankondiging op TenderNed. Wanneer geen bestaande infrastructuur aanwezig is moet worden ingekocht of aanbesteed. In selecte gevallen kan het gerechtvaardigd zijn om opdrachten direct onderhands te gunnen met toepassing van de onderhandelingsprocedure zonder aankondiging vanwege dwingende spoed.

Gegeven de omstandigheden is het verdedigbaar om kort durende contracten te sluiten in ieder geval tot november 2022, zonder dat hier sprake is van overtreding van het knipverbod. Vanwege de onzekere situatie verdient het aandacht om bij contractvorming al enige uitloop in de vorm van opties en verlengingen in te bouwen. Als de situatie langer duurt, moet gezocht worden naar een meer stabiele (middel)lange termijn oplossing.

Beëindiging overeenkomsten Gazprom

De contracten met Russische entiteiten, waaronder Gazprom, moet voor 10 oktober 2022 zijn beëindigd. Overeenkomsten die nog doorlopen na deze datum overtreden de sancties en de Sanctiewet (economisch delict), al wordt hier nog op landelijk niveau discussie over gevoerd door onder andere de VNG. Overheden moeten de contracten met Gazprom tijdig opzeggen. Het risico op boetes of schadevergoeding voor vroegtijdige beëindiging is aanwezig. Regionaal is sprake van een contract met Gazprom en wordt deze sanctioneringsregeling nauwlettend gevolgd.

Nieuwe procedure inkoop energie en gas

Voor de vervolglevering van gas zal een nieuwe aanbestedingsprocedure moeten worden gevolgd. De gehele energiemarkt is in beweging, dit leidt onverhoopt tot hogere prijzen. Vanuit dat perspectief is een overeenkomst met een korte(re) looptijd aan te bevelen. Leg de motivering van de korte looptijd ook goed vast in het inkoopdossier. De maatregelen zijn op tijd aangekondigd. Vooralsnog kan dan ook gewoon reguliere Europees worden aanbesteed. Voor een beroep op dwingende spoed zien wij momenteel onvoldoende grond.

Ontwikkelingen rond contracten met Gazprom worden nauwlettend gevolgd

De toelichting gebeurtenissen na balansdatum is voldoende

Gebeurtenissen na balansdatum

Hoe ingrijpend de economische effecten van deze crisis zullen zijn, is op dit moment nog moeilijk te overzien. De impact op de bedrijfsvoering van de Gemeente zal naar verwachting niet van aanzienlijke betekenis zijn. Rekening moet worden gehouden met (verder) stijgende prijzen, die zich kunnen vertalen in hogere inkoopkosten voor energie, hout, metaal en hulpstoffen. Het conflict heeft ook weerslag op de digitale veiligheid in Nederland. Momenteel lijkt het beeld stabiel maar het dreigingsbeeld kan abrupt veranderen. Verder is in dit verband van belang dat de gemeente geen directe zakelijke relaties onderhoudt met bedrijven in Oekraïne, Rusland en Wit-Rusland.

Gemeente Dordrecht heeft in de gebeurtenissen na balansdatum en in de risicoparagraaf aandacht voor de oorlog in Oekraïne. Wij zijn van mening dat de (huidige) impact voor de gemeente hiermee goed is weergegeven.

3. Resultaat & financiële positie

3.1 Resultaat 2021

3.2 Dashboard financiële positie

3.3 Ontwikkeling van de financiële positie van de gemeente

3.4 Ons beeld van uw financiële positie

3.1 Resultaat 2021

Resultaat 2021 ten opzichte van de gewijzigde begroting bedraagt € 26,5 miljoen

Het resultaat van gemeente Dordrecht over het jaar 2021 ten opzichte van de gewijzigde begroting bedraagt € 25,8 miljoen voordelig. In het onderstaand overzicht is het resultaat in het kort weergegeven:

OVERZICHT VAN BATEN EN LASTEN (x 1.000)	2021	BEGROTING NA WIJZIGINGEN	AFWIJKING	IN %
Saldo van baten en lasten	-/- 9.845	-/- 24.572	14.925	-/- 60,6
Mutatie reserves	35.634	24.572	11.061	45,0
Resultaat	25.789	0	25.986	N.v.t.

Het overschot wordt met name veroorzaakt door hoger dan begrote opbrengsten voor € 9,6 mln. en voor € 5 mln. aan lagere kosten dan begroot. Daarnaast is per saldo € 11 mln. minder toegevoegd aan de reserves dan volgens de begroting was voorgesteld.

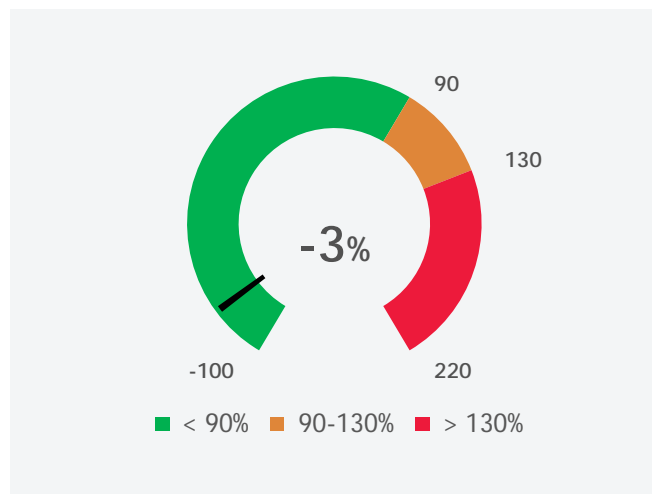
In deze paragraaf beperken wij ons tot de totalen en de financiële uitwerking. In de jaarrekening is een uitputtende uiteenzetting opgenomen van voordelige en nadelige afwijkingen tussen de realisatie en de begroting, inclusief de incidentele baten en lasten die de realisatie hebben beïnvloed. Korteheidshalve verwijzen wij naar deze toelichting.

Het resultaat 2021 wijkt € 25,8 mln. af van de begroting, gezien u deze normaal gesproken door tussentijdse stortingen of onttrekkingen aan de algemene reserve sluitend voorstelt. In de bestuursrapportage (behandeld in de gemeenteraad in september 2021) is een overschot opgenomen van € 3,1 mln. Op basis van onze ervaringsnorm bij decentrale overheden is een afwijking van 2-3% inherent aan een complex begrotingsproces. Wij concluderen dan ook dat sprake is van een relatief wat forsere afwijking die evenwel op adequate wijze is verklaard en gezien de moeilijk te ramen omstandigheden gedurende 2021 voor ons geen aanleiding geven hier procesmatige aanbevelingen te doen.

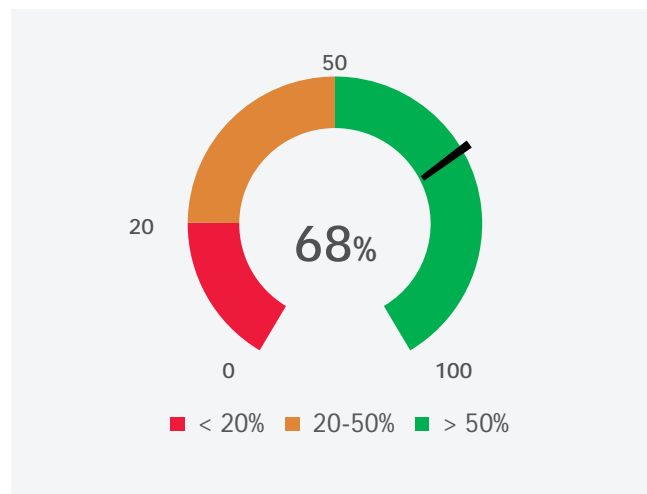
Belangrijkste afwijkingen in het resultaat 2021 op programma's zijn afdoende toegelicht in de jaarrekening

3.2 Dashboard financiële positie

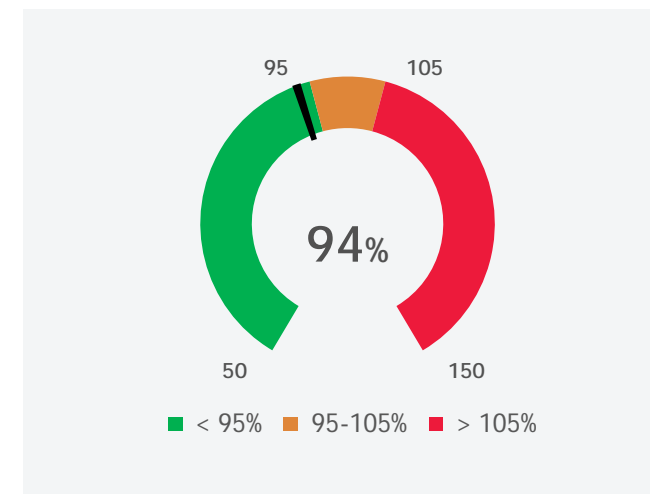
NETTO SCHULDQUOTE

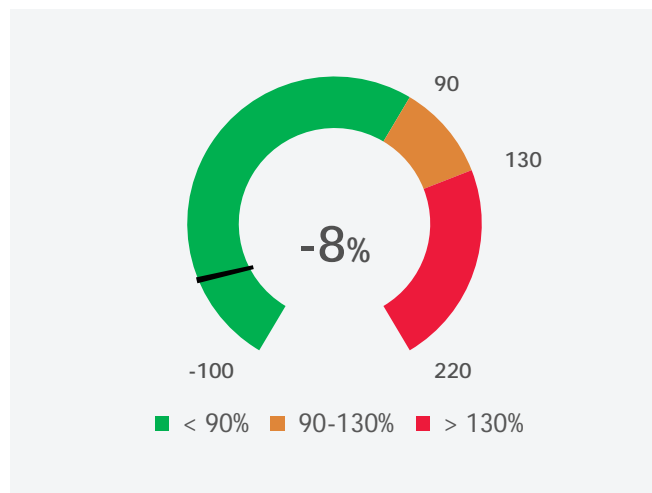
SOLVABILITEIT

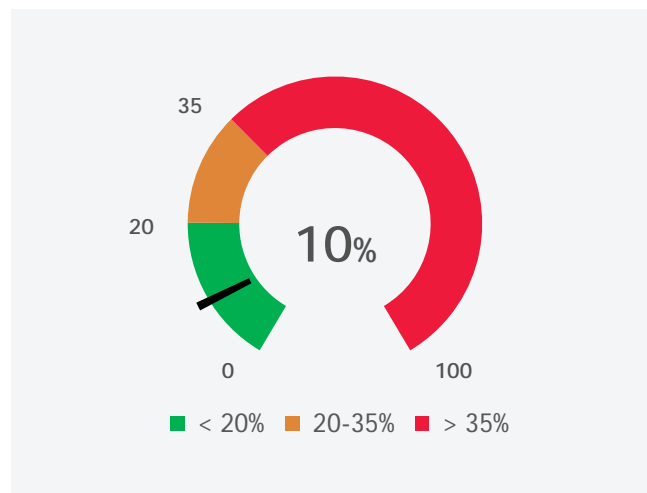
BELASTINGCAPACITEIT

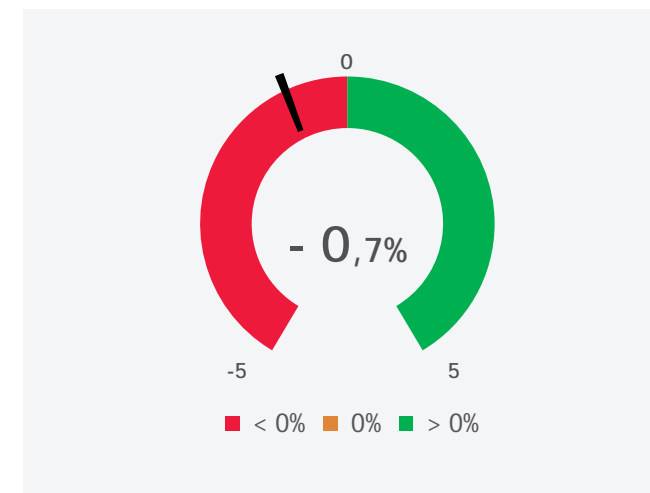
(GECORRIGEERDE) SCHULDQUOTE

GRONDEXPLOITATIE

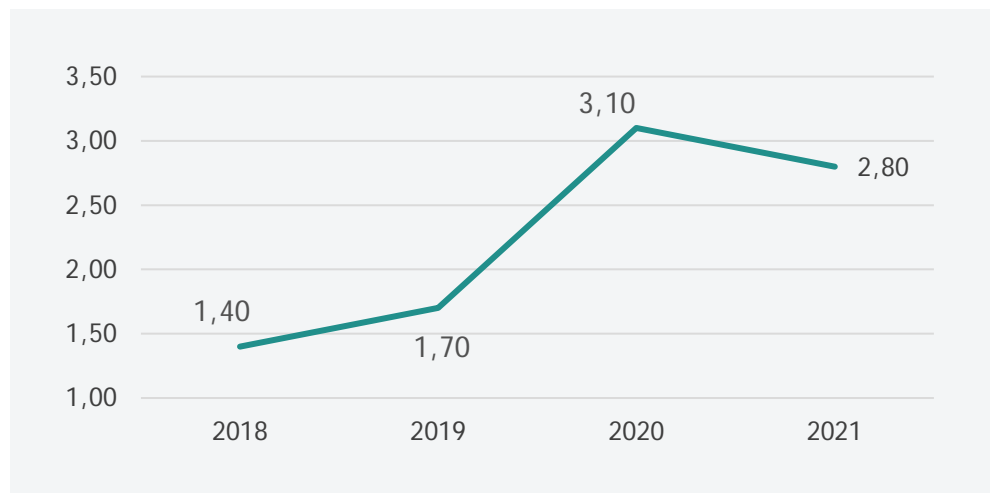

STRUCTURELE EXPLOITATIERUIMTE

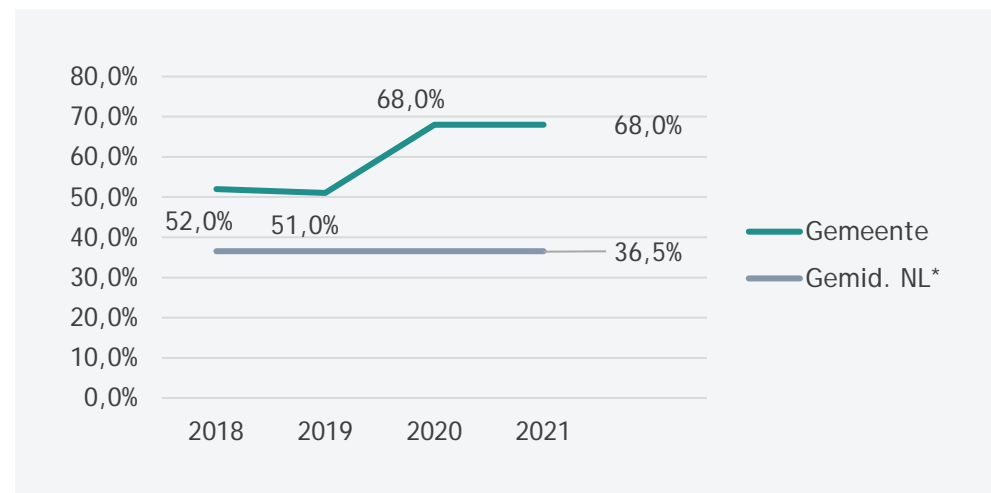

3.2 Uw financiële positie vergeleken

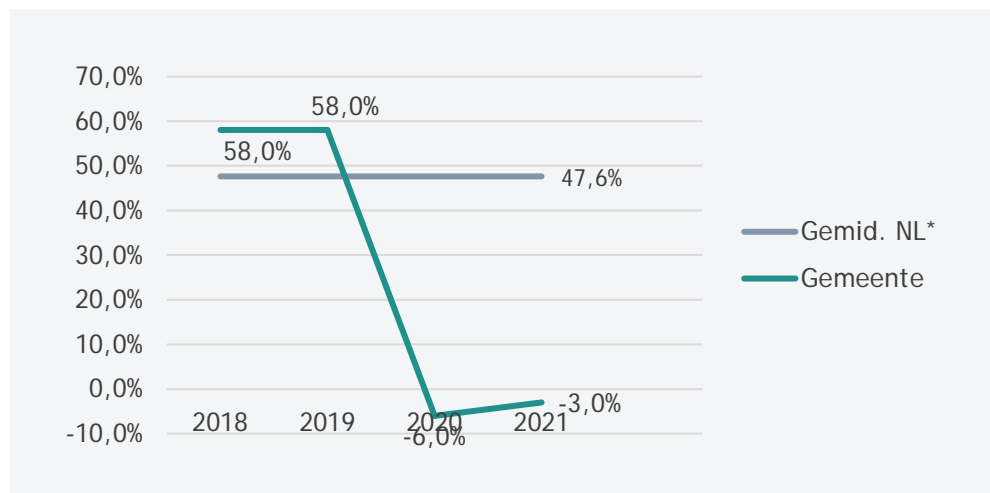
RATIO WEERSTANDSVERMOGEN

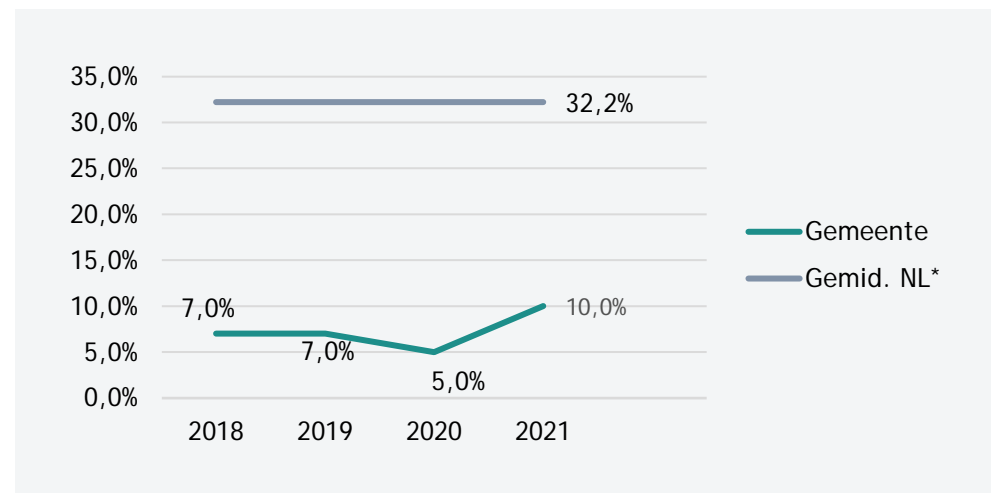
SOLVABILITEITSRATIO

NETTO SCHULDQUOTE

RATIO GRONDEXPLOITATIE

* De bron voor de gemiddelden NL betreft het gemiddelde over 2020 voor gemeenten in de categorie > 100.000 inwoners. Data gebaseerd op www.waarstaatjegemeente.nl.

Kengetallen moeten in relatie tot elkaar worden gezien

Signaleringswaarden GTK 2020 als referentiewaarden

Uw financiële positie is gezond

Uw weerstandsvermogen is uitstekend

De gemeente kan aan haar langetermijnverplichtingen voldoen

Financieel risico als gevolg van de grondexploitatie is laag

Onze rol in relatie tot het weerstandsvermogen en financiële kengetallen

De analyse van het weerstandsvermogen en de financiële kengetallen is een onderdeel van het jaarverslag en de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing. Vanuit onze controlerende rol dienen wij vast te stellen of het jaarverslag (en dus deze paragraaf) niet strijdig is met de jaarrekening en geen materiële onjuistheden bevat. De kengetallen moeten altijd in relatie tot elkaar worden gezien. Uit de combinatie van de kengetallen kan een beeld worden gemaakt van de financiële positie van de gemeente. Daarbij kan ook inzichtelijk worden gemaakt wat de oorzaak is van een sterke of zwakke financiële positie. De financiële kengetallen geven, met de inherente beperkingen hierbij, inzicht in (de ontwikkeling van) uw financiële positie, mede in relatie tot de landelijke benchmark.

Signaleringswaarden volgens het Gemeenschappelijk Financieel Toezichtkader 2020 (GTK 2020)

Vanuit hun taak als financieel toezichthouder hebben de twaalf provincies een gemeenschappelijk financieel toezichtkader opgesteld dat vanaf begrotingsjaar 2021 geldt. In het GTK 2020 zijn signaleringswaarden opgenomen voor de financiële kengetallen zoals opgenomen in het jaarverslag van de gemeente. Wij hebben deze signaleringswaarden als referentie gebruikt bij ons beeld van uw financiële positie.

Weerstandsvermogen is uitstekend

In de paragraaf weerstandsvermogen heeft het college een overzicht opgenomen van de weerstandscapaciteit. De weerstandscapaciteit bedraagt volgens deze paragraaf € 55,3 miljoen. In het weerstandsvermogen ultimo 2021 is de algemene reserve grondbedrijf meegeteld als vrij aanwendbare reserve. In geval van calamiteiten is het mogelijk om een deel van deze reserves een andere aanwending te geven. In de paragraaf weerstandsvermogen zijn de relevante risico's benoemd. De gemeente heeft op basis van interne berekeningen het totale bedrag aan risico's waaraan de organisatie is blootgesteld bepaald op € 19,6 miljoen. Het weerstandsvermogen van gemeente Dordrecht is volgens het GTK 2020 uitstekend te noemen.

Solvabiliteit en netto schuldquote

De solvabiliteit bedraagt ultimo 2021 68%. Voor de solvabiliteit geldt dat hoe hoger dit percentage is, hoe beter de gemeente in staat is om haar verplichtingen op lange termijn te voldoen.

De netto schuldquote bedraagt -3%. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie en de hoogte van de investeringen uit het nabije verleden. Het feit dat deze negatief is geeft aan dat deze druk bijzonder laag is te noemen.

Zowel de solvabiliteit als de netto schuldquote laten een positieve ontwikkeling zien ten opzichte van de signaleringswaarden volgens het gemeenschappelijk financieel toezichtkader (GTK 2020).

Ratio grondexploitatie

Voor de ratio grondexploitatie geldt dat hoe lager deze is, hoe beter. De ratio grondexploitatie, bestaande uit de grondpositie (de boekwaarde) ten opzichte van de totale baten, laag is. Dit betekent dat risico's voor een groot deel zijn afgedekt of voorzien. Volgens het GTK 2020 is een ratio grondexploitatie < 20% het minst risicovol te noemen. De ratio van gemeente Dordrecht valt met 10% ruim hier binnen.

Financiële onzekerheden nemen toe

De gemeente heeft een uitgavenhuishouding. De beschikbare middelen worden door college en raad in de begroting jaarlijks verdeeld over de taken en opgaven van de gemeente. Daarbij spelen wettelijke kaders en politiek-bestuurlijke afwegingen een rol. De begroting geeft ook een meerjarige doorkijk in de ontwikkeling van de inkomsten en uitgaven. Met name als het gaat om het meerjarenperspectief zijn er momenteel onzekerheden. Dat betreft enerzijds de omvang van grote opgaven als sociaal domein, klimaat en woningbouw en anderzijds de ontwikkeling van de inkomsten en het kostenniveau.

Aan de inkomstenkant vindt per 2023 een verdeling van het gemeentefonds plaats. De effecten daarvan zijn in grote lijnen bekend en geven het beeld dat Dordrecht gemiddeld genomen een nadeelgemeente is wat betreft de algemene uitkering betreft. Door het ingroei-pad worden de effecten hiervan nog enigszins gedempt. Het acres voor 2023 tot en met 2025 is fors hoger door een inflatiecorrectie van circa 6,5%. Het gemeentefonds bevat daarnaast echter een belangrijke onzekerheid: het kabinet heeft voor de periode 2022-2025 meerjarig incidentele middelen aan het fonds toegevoegd voor klimaat en energietransitie. Deze hebben veelal betrekking op structurele opgaven. Onzeker is in hoeverre de toevoeging aan het gemeentefonds ook na 2026 in stand blijft. Het risico is dat dat niet het geval is, terwijl de gemeentelijke uitgaven doorlopen. De opgaven blijven.

Aan de uitgavenkant verwachten we de komende jaren stijgende kosten: personeelskosten (krapte op de arbeidsmarkt), materialen, energie en rente. Door het tekort aan productiemiddelen en klimaatproblemen staat daarnaast de voortgang van grote projecten en realisatie van nieuw beleid onder druk, wat eveneens tot een toename van (kapitaal)lasten kan leiden.

Voor de gemeentebegroting betekent dit waarschijnlijk dat er sturingsvraagstukken gaan ontstaan omtrent de omvang van de beschikbare middelen in de toekomst, het kostenniveau en het tempo waarin opgaven kunnen worden gerealiseerd. Hoewel we te maken hebben met onzekerheden, is het raadzaam deze in kaart te brengen en te kwantificeren. Daarmee ontstaat, in scenario's, een beeld van de gevoeligheid van de begroting, de afwegingsruimte en de risico's/het weerstandsvermogen. Op basis daarvan kunnen maatregelen worden voorbereid, zodat de gemeente wendbaar en weerbaar als de onzekerheden zich voordoen.

Wij adviseren u het college hier actief op te bevragen rond beheersing en besluitvorming van bijvoorbeeld de grote projecten. Uitwerking van scenario's en daarmee inzicht hebben in afwegingsruimte is een belangrijk instrument om als raad voldoende zicht te hebben op de met projecten samenhangende risico's en financiële impact.

Verder zien wij hierin ook een concreet vertrekpunt voor de uit te voeren stresstest waarover wij op korte termijn met u in gesprek zullen gaan.

Toenemende onzekerheden aan kosten- en opbrengstenkant

Krapte arbeidsmarkt en tekort aan grondstoffen

Scenario's in kaart te brengen t.b.v. afwegingsruimte

Stresstest hierop inrichten

4. Belangrijkste bevindingen

- 4.1 Interne beheersing en rechtmatigheidsverantwoording
- 4.2 Frauderisicobeheersing
- 4.3 Sociaal domein uitgelicht
- 4.4 Ontwikkeling grondexploitaties
- 4.5 Overige bevindingen
- 4.6 BBV, WNT en SiSa
- 4.7 Begrotingsrechtmatigheid
- 4.8 Toelichting onrechtmatigheden
- 4.9 Significante schattingsposten

Zie onze managementletter 2021 voor aandachtspunten in de interne beheersing

Onze aanpak voor 2021 is vooral gegevensgericht.

Graag maken wij concrete afspraken over uw ambities

Interne beheersing en onze aanpak voor 2022

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij een interim-controle uitgevoerd. De bevindingen naar aanleiding van deze controle hebben wij opgenomen in onze managementletter d.d. 17 januari 2022.

Samenvattend hebben wij geconstateerd dat er bij uw gemeente, net als bij veel andere gemeenten, nog aandachtspunten zijn. Dit betekent niet dat uw gemeente niet in control is, maar wel dat het in control zijn voor ons niet toetsbaar blijkt uit controlesporen in de processen en systemen. Derhalve konden wij het afgelopen jaar voor onze controle (nog) niet steunen op uw interne beheersing en hebben wij de jaarrekening voornamelijk achteraf en gegevensgericht gecontroleerd (middels deelwaarnemingen, cijferbeoordelingen, steekproeven, etc.). Eind 2021 bent u met ons een traject gestart om de VIC te ondersteunen met enkele gerichte data-analyses, teneinde meer risicogericht te werk te kunnen gaan en zodoende de effectiviteit te vergroten.

Wij hebben in onze managementletter opgeroepen om uw ambities en mogelijkheden op het gebied van de interne beheersing te bepalen, zodat wij ook onze controle-aanpak daarop kunnen aanpassen. Enerzijds omdat het niveau van interne beheersing de primaire verantwoordelijkheid is van het college/de organisatie en anderzijds om te voorkomen dat wij de lat in onze controle-aanpak te hoog leggen en daar elk jaar met dezelfde bevindingen over blijven rapporteren. Het IC-plan 2020 is hiervoor een geschikt beginpunt, waarin uw ambities (deels) zijn vastgelegd. Daarnaast zijn voorbereidingen getroffen ten behoeve van de besluitvorming van de raad ten aanzien van de te hanteren normen en kaderrichtlijnen.

We constateren dat in 2021 een aantal geformuleerde actiepunten zijn opgevolgd, zoals het opstarten van een pilot waarbij gebruik wordt gemaakt van data-analyse op factuurverwerking. Tegelijkertijd constateren we echter dat de ambities zoals beschreven in het IC-plan uit 2020 voor een groot deel nog opgevolgd dienen te worden. Door het personeelsverloop op deze afdeling komt realisatie van de ambities wellicht in gevaar. Hoewel de invoeringsdatum van de rechtmatigheidsverantwoording inmiddels is uitgesteld tot 2023, adviseren we u om deze extra tijd te benutten om opvolging te geven aan de acties zoals beschreven in het IC-plan. Belangrijke onderdelen hiervan zijn het opstellen van een (fraude)risicoanalyse en het integreren van de IC werkzaamheden ten aanzien van de GRD-taken in de P&C cyclus en VIC-werkzaamheden van de gemeente. Vooralsnog is hier geen invulling aan gegeven.

Fraude

De komende jaren zal er vanuit de accountantscontrole nog nadrukkelijker aandacht worden gegeven aan fraudepreventie. Onze beroepsorganisatie, de NBA, werkt momenteel aan een notitie betreffende 'best practicemaatregelen fraude(risico)beheersing voor bestuurders en toezichthouders'. In deze notitie komt nadrukkelijk de rol van bestuurders en toezichthoudende organen, zoals de gemeenteraad, bij het voorkomen en detecteren van fraude aan de orde. Door de nadruk te leggen op het voorkomen van fraude, kunnen de gelegenheden die tot fraude leiden, afnemen. Dit vraagt om actief toezicht op risico's en beheersmaatregelen ter voorkoming van fraude. Ook de accountant heeft hierin een belangrijke rol. De landelijke pilots waar in de controleverklaring 2020 van de accountant uitgebreider wordt gerapporteerd over het thema fraude (o.a. Gemeente Breda) hebben bijgedragen aan de best practices. De best practices van de NBA zijn erop gericht het fraudebewustzijn en de frauderisicobeheersing te vergroten. In onze managementletter hebben wij reeds aandacht gevraagd voor dit onderwerp.

Graag gaan wij met de auditcommissie in gesprek over het vergroten van de actieve rol van de gemeenteraad en/of auditcommissie ten aanzien van frauderisicobeheersing. Bijvoorbeeld door jaarlijks één of meerdere onderkende frauderisico's (en indien van toepassing de interne beheersingsmaatregelen die zijn genomen om deze frauderisico's te mitigeren) nader te laten onderzoeken door de interne controleafdeling, een accountant of een gespecialiseerde (fraude)onderzoeker. Daarnaast kunnen we in een gezamenlijke sessie met de auditcommissie een verdiepend gesprek voeren over de frauderisico's, de wijze waarop deze een plaats krijgen in het IC-plan en de mate waarin mogelijkheden bestaan risico's in de lijn te beperken.

Concept afrekeningen in het sociaal domein zijn verwerkt in de jaarrekening.

Definitieve jaarstukken DG&J moeten nog ontvangen worden, geen noodzaak voor afronding Dordtse jaarstukken.

Serviceorganisatie Jeugd (SOJ)

Gemeente Dordrecht werkt met de gemeenten in Zuid-Holland-Zuid via de Serviceorganisatie Jeugd (SOJ) samen inzake de uitvoering van zorgtaken op grond van de Jeugdwet (jeugdzorg). De Serviceorganisatie Jeugd is onderdeel van de gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd (DG&J). De meeste taken zijn aan de SOJ gedelegeerd, alleen de taken van de wijkteams zijn gemandateerd. Bij delegatie ligt de verantwoordelijkheid voor een rechtmatige uitvoering van de taken bij de gemeenschappelijke regeling. Derhalve is de rechtmatigheid van de uitgaven van de SOJ (verantwoordingen zorgaanbieders) geen onderdeel van ons accountantsoordeel bij de jaarrekening van de gemeente.

Bij de jaarrekening 2021 van DG&J, waarvan SOJ onderdeel is, is op moment van afgifte van dit accountantsverslag nog geen controleverklaring verstrekt. Uw gemeente heeft de concept jaarcijfers ontvangen en correct verwerkt in de jaarrekening. Aangezien wij ook de jaarrekeningcontrole bij DG&J uitvoeren kunnen wij u melden dat hier geen verdere controleverschillen uit volgen en dat uw behandeling van de jaarstukken hier verder niet door wordt beïnvloed.

Persoonsgebonden budgetten Jeugd

De Sociale Verzekeringsbank (SVB) beheert de persoonsgebonden budgetten. Facturen van de door de cliënten gecontracteerde zorgaanbieders worden door de SVB betaald. SVB controleert deze facturen (factuur conform contract tussen cliënt en zorgaanbieder en of de gemeente een beschikking heeft verstuurd). De accountant van de SVB heeft onderzoek gedaan naar de rechtmatigheid van de bestedingen van de persoonsgebonden budgetten. Uit deze controle blijken fouten en onzekerheden. Controle op prestatielevering vindt niet door de SVB en/of de accountant van de SVB plaats.

De persoonsgebonden budgetten voor de uitvoering van jeugdzorg zijn via de SOJ aan de SBV betaald. Het resultaat op de persoonsgebonden budgetten is onderdeel van het resultaat van de SOJ. Omdat de uitvoering van jeugdzorg aan SOJ is gedelegeerd, heeft het accountantsoordeel van de accountant van de SVB geen gevolgen voor het accountantsoordeel bij de jaarrekening 2021 van de gemeente voor wat betreft de Persoonsgebonden budgetten Jeugd.

Concept afrekeningen in het sociaal domein zijn verwerkt in de jaarrekening.

Definitieve gecontroleerde jaarstukken moeten nog ontvangen worden.

Vanuit controle bij de Sociale Dienst Drechtsteden volgen echter geen correcties

Overgedragen regelingen zijn correct verwerkt. Formele stukken hierover komen tijdig beschikbaar.

Sociale Dienst Drechtsteden (Participatiewet, Wmo, Tozo)

Het beleid en het beheer van de uitvoering van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo), Participatiewet (PW) en Tijdelijke Overbruggingsregeling Zelfstandig Ondernemers (Tozo) waren door de gemeente gedurende heel 2021 in delegatie overgedragen aan de Gemeenschappelijke Regeling Drechtsteden. De GR Sociaal voert met ingang van 2022 de taken van de Sociale Dienst Drechtsteden formeel uit, waarbij in de inrichting van mandaat en delegatie nog steeds wordt aangesloten bij de situatie van voor 2022. Via de SiSa-bijlage worden in het jaar t+1 de fouten en onzekerheden die zijn gerapporteerd door de accountant van de GR ten aanzien van uitvoering van de Participatiewet (regeling G2a en G3a) en Tozo (regeling G4a) voor de gemeente Dordrecht alsnog gerapporteerd. De accountant van de GR Drechtsteden heeft over 2020 geen fouten en/of onzekerheden gerapporteerd ten aanzien van de uitvoering van de Participatiewet en/of Tozo ten behoeve van gemeente Dordrecht. Derhalve rapporten wij ook geen fouten en/of onzekerheden in onze rapportage.

De uitvoering van de taken voor Wmo Beschermd Wonen zijn in mandaat overgedragen, waardoor gemeente Dordrecht verantwoordelijk blijft voor de rechtmatige uitvoering hiervan. Gemeente Dordrecht heeft met de regiogemeenten een samenwerkingsovereenkomst beschermd wonen en opvang 2017-2018 afgesloten. In deze overeenkomst is in artikel 5 lid 5 opgenomen dat eventuele overschotten en tekorten conform een gedefinieerde verdeelsleutel na afloop van het kalenderjaar worden verdeeld. Voor 2021 is een concept verantwoording beschikbaar, deze (concept) te verrekenen bedragen met de deelnemende gemeenten zijn in de administratie opgenomen. Op basis van de definitieve verantwoording dient nog verrekend te worden met de deelnemende gemeenten. Wij hebben nog geen definitieve afrekening van de Sociale Dienst Drechtsteden ontvangen. Gemeente Dordrecht heeft in de jaarrekening de lasten voor Beschermd Wonen op basis van de laatst bekende prognose verantwoord. Vanuit onze controle volgen geen bevindingen welke nog tot correctie van de jaarrekening moeten leiden.

Persoonsgebonden budgetten Wmo

De hiervoor beschreven situatie ten aanzien van de uitkomsten van de controles uitgevoerd door de accountant van de SVB gelden ook ten aanzien van de persoonsgebonden budgetten voor Wmo. Rechtmatigheidsfouten hebben geen invloed op de jaarrekening van de gemeente Dordrecht.

Verantwoording overgedragen regelingen

De Sociale Dienst Drechtsteden verstrekt een verantwoording inzake de overgedragen regelingen, voorzien van een controleverklaring. Deze verantwoording inclusief controleverklaring is op dit moment nog niet beschikbaar, maar worden ruim voor afronding van uw jaarstukken aangeleverd. Overigens zijn de definitieve concept cijfers inclusief de Tozo afekening 2021 in de jaarrekening 2021 verantwoord en zijn ons bij de controle van de overgedragen regelingen bij de Sociale Dienst Drechtsteden geen bevindingen gebleken.

Actualisatie en bijstelling grondexploitaties

De veruit grootste balanspost met betrekking tot onderhanden projecten betreft de voorraden (grondexploitaties). Door de invloed van de parameters (zoals kostenstijgingen, fasering, druk op verkoopprijzen, rente-effecten) die bepalend zijn voor de in de toekomst te realiseren opbrengsten hebben wij bij onze controle de grondexploitaties diepgaand gecontroleerd.

De risico's voor de grondexploitaties zijn in essentie terug te brengen tot drie P's:

- ▶ **Planning:** is de tijdsplanning van de projecten afgestemd op de (on)mogelijkheden in de markt? Immers, de marktbehoefte bepaalt welke projecten op welk moment te realiseren zijn.
- ▶ **Programming:** in de afgelopen jaren hebben economische ontwikkelingen geleid tot belangrijke wijzigingen in vooral de woningbehoefte. Is er een kritische analyse van de 'mix' van woningen (huur, koop, vrije kavel appartementen, etc.) in de projecten in relatie tot de huidige marktvraag in de gemeente?
- ▶ **Prijs:** inherent gevolg van de economische crisis is dat de verkoopprijzen van woningen en dus van grond onder druk staan. Is afgewogen welke prijzen kunnen worden gehandhaafd, rekening houdend met het risico dat gronden later of in het geheel niet worden afgenomen?

Deze drie P's zijn tijdens de jaarrekeningcontrole besproken met uw medewerkers. Tijdens deze gesprekken zijn de uitgangspunten gechallenged. De grondexploitaties zijn met deze uitgangspunten per 31 december 2021 geactualiseerd. Tevens is beoordeeld of het onderhanden werk in de jaarrekening op een juiste wijze is gewaardeerd en of er mogelijk een (aanvullende) verliesvoorziening moet worden getroffen.

Winstnemning

Het voorzichtigheidsbeginsel leidt ertoe dat realisatie van winst moet worden uitgesteld tot daarover voldoende zekerheid bestaat. Dit betekent echter niet dat pas winst moet worden genomen bij het afsluiten van het grondexploitatiecomplex. In de notitie Grondexploitatie is opgenomen dat voor winstnemning de Percentage of Completion (POC) methode geldt: voor zover gronden zijn verkocht en opbrengsten zijn gerealiseerd dient tussentijds naar rato van de voortgang van de grondexploitaties winst te worden genomen. Hiervoor moet het resultaat op de grondexploitatie wel op betrouwbare wijze kunnen worden ingeschat. Dit is mogelijk wanneer het waarschijnlijk is dat de economische voordelen die aan het project zijn verbonden naar de gemeente zullen toevloeien. Indien aan de volgende voorwaarden is voldaan, bestaat er voldoende zekerheid om winst te kunnen nemen:

1. Het resultaat op de grondexploitatie kan betrouwbaar worden ingeschat; én
2. De grond (of het deelperceel) moet zijn verkocht; én
3. De kosten zijn gerealiseerd (winst wordt naar rato van de realisatie gerealiseerd).

Voor de gemeente Dordrecht heeft dit in 2021 geleid tot een totale (tussentijdse) winstnemning van € 11,2 miljoen. Dit betreft bijna uitsluitend grondexploitatie Dordtse Kil IV deel 1 met een (tussentijdse) winstnemning van € 11,0 miljoen over 2021. Een uitsplitsing van de bouwgronden in exploitatie naar soort project (woningbouw of bedrijventerrein) is in het schema op de volgende pagina weergegeven.

Redelijkheid
belangrijkste
schattingselementen
vastgesteld

Totale (tussentijdse)
winstnemning van
€ 11,2 miljoen

4.4 Ontwikkeling grondexploitaties (2/5)

Netto boekwaarde stijgt met € 8,4 miljoen

Voorziening voor verwachte verliezen stijgt met € 13,0 miljoen

Toename boekwaarde bedrijventerreinen door openen van grondexploitatie Dordtse Kil IV deel 2

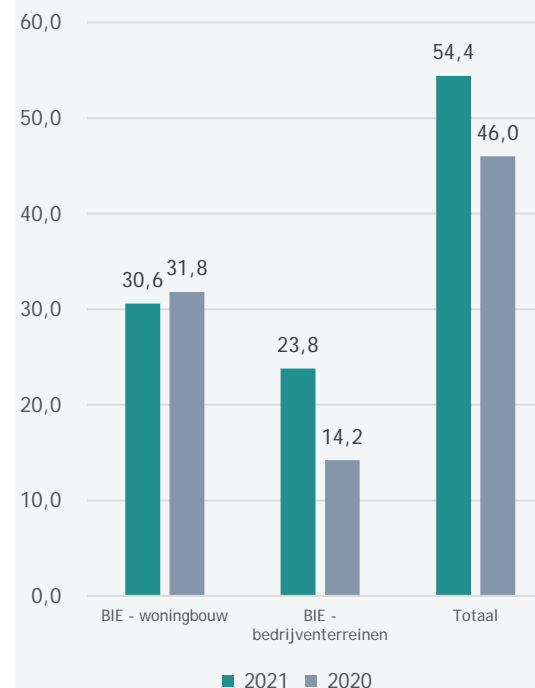
De totale netto boekwaarde na aftrek van de verliesvoorziening bedraagt ultimo 2021 € 54,4 miljoen (2020: € 46,0 miljoen) en wordt voornamelijk gevormd door de grondexploitaties Stadswerven (€ 13,0 miljoen), Amstelwijck Wonen (€13,9 miljoen) en Dordtse Kil IV deel 2 (€ 14,1 miljoen).

De totale voorziening voor verwachte verliezen is in 2021 toegenomen van € 63,9 miljoen ultimo 2020 naar € 76,9 miljoen ultimo 2021 en ziet overwegend toe op de grondexploitaties Stadswerven (€ 50,8 miljoen) en Leerpark (€ 17,6 miljoen). De toename heeft met name betrekking op Stadswerven (€ 6,0 miljoen), Oranjepark (€ 3,6 miljoen) en Leerpark (€ 1,1 miljoen).

Het grootste deel van de boekwaarde komt voor rekening van bouwgrondexploitaties met betrekking tot woningbouw. Dit is conform het beeld ultimo 2020. Wel is het aandeel bouwgrondexploitaties met betrekking tot bedrijventerreinen toegenomen gedurende 2021. Dit is met name het gevolg van de opening van Dordtse Kil IV deel 2 gedurende 2021.

Op de hierna volgende pagina's gaan wij dieper in op de ontwikkelingen en onze observaties en bevindingen.

ONTWIKKELING NETTO BOEKWAARDE GRONDEXPLOITATIES 2021-2020 (x € 1 miljoen)

Geen sprake van controleverschillen ten aanzien van de waardering van de grondexploitaties

Lopende discussie over vormfactor beïnvloedt waardering en is derhalve aandachtspunt voor de overige nog uit te geven deelgebieden

Toename van de verliesvoorziening als gevolg van additionele kostenramingen

Projectspecifieke risico's en controleverschillen

Tijdens de controle van de jaarrekening 2020 waren controleverschillen geconstateerd ten aanzien van de (tussentijdse) winstneming als gevolg van het voor een te hoog bedrag meenemen van projectspecifieke risico's. Ten aanzien van de jaarrekeningcontrole 2021 is dit niet het geval. Ondanks dat wij van mening zijn dat door het toepassen van de monte carlo simulatie ook gemeentebrede risico's worden meegewogen, heeft dit met betrekking tot de berekening van de (tussentijdse) winstnemingen niet geleid tot controleverschillen.

Ook ten aanzien van andere aspecten van de waardering van de grondexploitaties is geen sprake van controleverschillen.

Ontwikkeling Stadswerven

Waar in het kader van de actualisatie van de grondexploitaties ultimo 2020 een integrale taxatie is uitgevoerd door een externe taxateur op de nog uit te geven grondwaarden, is ultimo 2021 alleen deelgebied A3 getaxeerd in het kader van de verkoop van deelgebied A3 aan de ontwikkelaar. De gemeente was voornemens de uitkomst van deze taxatie te gebruiken als input voor de waardering van de overige nog uit te geven deelgebieden binnen Stadswerven. Doordat discussie bestaat over de te hanteren vormfactor (ofwel normatief, ofwel op basis van het vastgestelde ontwerp) heeft de gemeente voor de waardering van de verschillende deelgebieden de normatieve vormfactor aangehouden, aangezien de gemeente van mening is dat de voor deelgebied A3 gehanteerde vormfactoren niet representatief zijn voor de overige nog uit te geven deelgebieden. Daarbij speelt ook dat de gemeente bij de nog uit te geven deelgebieden voldoende invloed kan uitoefenen op het technisch ontwerp, en derhalve de vormfactoren.

Wij hebben aan de hand van het contract tussen de gemeente en de ontwikkelaar vast kunnen stellen dat de gemeente en de ontwikkelaar op diverse momenten in het gehele proces beiden akkoord dienen te geven ten aanzien van de bouwvelop, het bouwprogramma, het bouwplan en het technisch ontwerp. Ook hebben wij deze normatieve vormfactoren kunnen toetsen aan onafhankelijke en veel gebruikte bronnen. Daarnaast heeft een andere onafhankelijke taxateur in emailverkeer aangegeven dat de gehanteerde vormfactoren passend zijn. Alles samennemend kunnen wij ons vinden in de gehanteerde uitgangspunten en verwerking in de jaarrekening. Voor de overige uitgangspunten in de actualisatie van Stadswerven, zoals de kosten en opbrengsten per m2 gbo, heeft de gemeente zich wel gebaseerd op de taxatie van deelgebied A3.

Omdat de uitkomst van de discussie tussen de gemeente en de ontwikkelaar niet zeker is en het niet zeker is dat alle nog uit te geven deelgebieden zullen worden uitgegeven tegen normatieve vormfactoren, heeft de gemeente hiervoor een project specifiek risico opgenomen. De gemeente schat deze kans lager dan 50% in en gezien de vele te bedenken scenario's zijn wij van mening dat deze risico inschatting passend is. Doordat sprake is van een verlieslatend project heeft het opnemen van dit risico geen invloed op de waardering van grondexploitatie Stadswerven.

Ondanks dat bovenstaande situatie in de waardering van de nog uit te geven gronden heeft geleid tot een stijging in opbrengstenraming van € 3,6 miljoen is de eindwaarde verder verslechterd met € 6,0 miljoen. Dit is het gevolg van additionele kostenramingen ten aanzien van plankosten en civiele werken.

Eerste verkopen Amstelwijck Wonen in 2022, derhalve nog geen winstneming

Positieve ontwikkelingen bij Dordtse Kil IV

Ontwikkeling Amstelwijck Wonen

In 2021 zijn met betrekking tot Amstelwijck Wonen nog geen verkopen gerealiseerd. Doordat er € 3,6 miljoen aan kosten zijn gerealiseerd, is de boekwaarde toegenomen tot € 13,9 miljoen ultimo 2021. Gezien de winstgevende eindwaarde van € 12,6 miljoen is geen sprake van een verliesvoorziening. De eerste verkopen worden in 2022 verwacht en de looptijd wordt ultimo 2021 ingeschat tot en met 2028. Doordat nog geen verkopen (uitgifte van grond) zijn gerealiseerd in 2021 mag tussentijds nog geen winst worden genomen.

Ontwikkeling Dordtse Kil IV deel 1 en deel 2

Ten aanzien van Dordtse Kil IV deel 1 is in 2021 € 22,0 miljoen aan verkopen gerealiseerd waardoor ultimo 2021 circa 78% van alle verkopen is gerealiseerd. De verwachting is dat de resterende gronden in 2022 en 2023 worden uitgegeven. Daarnaast is reeds 94% van de kosten gerealiseerd, waardoor in 2021 € 11,0 miljoen aan (tussentijdse) winstneming is verwerkt. Door deze ontwikkelingen is de boekwaarde gedaald met € 3,1 miljoen naar € 2,6 miljoen.

Mede door de vraag naar bedrijventerreinen en de positieve ontwikkelingen bij Dordtse Kil IV deel 1, heeft de gemeente in 2021 ook Dordtse Kil IV deel 2 geopend. In 2021 is voor een totaalbedrag van € 18,7 miljoen aan kosten en inbreng gerealiseerd. Aangezien de gerealiseerde opbrengsten 2021 van € 4,6 miljoen bijna uitsluitend uit subsidies en andere bijdragen bestaan, die conform het BBV niet in de Percentage of Completion berekening meegenomen mogen worden, is in 2021 geen sprake van (tussentijdse) winstneming met betrekking tot Dordtse Kil IV deel 2.

Wij hebben geconstateerd dat de looptijd van Dordtse Kil IV deel 2 11 jaar is. De commissie BBV heeft de volgende stellige uitspraak gedaan:

“Om de risico’s die samenhangen met zeer lang lopende projecten te beperken is het uitgangspunt dat de looptijd van een grondexploitatie in beginsel maximaal 10 jaar bedraagt.”

Deze 10 jaar dient te worden gehanteerd als richttermijn waarvan gemotiveerd kan worden afgeweken. Dit houdt in dat een langere looptijd is toegestaan, mits deze langere looptijd en de motivatie expliciet zijn geautoriseerd door de raad en verantwoord in de begroting en jaarstukken. De motivatie moet tevens voorzien zijn van beheersmaatregelen die de gemeente heeft getroffen om de onzekerheden en risico’s die gepaard gaan met de langere looptijd te mitigeren.

Deze motivatie en beschrijving van risicobeperkende beheersmaatregelen zijn in de paragraaf grondbeleid opgenomen.

Tijdigheid aanvragen
taxatie is een
aandachtspunt

Uitwerken eigen
standpunten
voortuitlopend op
taxatie

Eigen analyses op basis
van 'staande' situatie
helpt kwaliteit te
verhogen

Neem voldoende tijd
voor doorvoeren van
verbeteringen t.b.v.
betere uitvoering
hiervan

Diverse constatering in zake het controleproces

Het is uw en onze ambitie de grondexploitaties in februari te controleren. Om dit mogelijk te maken en ook tot tijdige afronding hiervan te komen hebben wij naar aanleiding van de uitgevoerde controle op de actualisatie van de grondexploitaties de volgende observaties en aanbevelingen ter verbetering van uw proces en bespoediging van de controle hierop:

Beschikbaarheid taxaties

Wij constateren dat enkele taxaties laat in het boekjaar 2021 zijn geïnitieerd waardoor de definitieve versie relatief laat in het voorjaar beschikbaar zijn voor uw en ons team. Dit geldt o.a. voor de taxaties met betrekking tot Dordtse Kil IV deel 1 en deel 2, waardoor er relatief lang een risico op een waardecorrectie blijft bestaan. Wij adviseren u in het taxatiebeleid termijnen op te nemen teneinde te voorkomen dat taxaties te laat worden opgestart en het actualisatieproces en de opmaak van de jaarstukken hierdoor wordt vertraagd.

Heldere analyse

Het verdient aanbeveling meer gestandaardiseerd te werk te gaan waar het gaat om de eigen analyses op plannen, doorrekening en taxaties. Dit voorkomt verrassingen in het proces als andere standpunten door taxateurs worden ingenomen. U heeft dan immers de eigen motivatie van uw standpunten vooraf op orde en bespreekt deze eerder met de taxateur dan wanneer deze pas blijken als de taxatie is afgerond en u een andere zienswijze heeft. Een dergelijke situatie heeft zich in het bijzonder voorgedaan bij deelgebied A3 van Stadswerven.

Voldoende uitgekristalliseerd

Het helpt de controle en doorlooptijd te bevorderen wanneer de initiële aanlevering van uw exploitaties voldoende zijn uitgekristalliseerd en geen mutaties in de boekwaarde worden doorgevoerd tijdens uw actualisatieproces en onze controle. De standen en waarderingen zijn op dat moment te weinig uitgekristalliseerd, wat leidt tot onnodige discussie en aangepaste versies die gedeeltelijk opnieuw moeten worden gecontroleerd.

Nieuw format bijlage bij de jaarrekening

U heeft het format van de bijlage bij de jaarrekening verbeterd ten opzichte van voorgaande jaren. Hierdoor heeft de toelichting een hogere informatiewaarde. Ook hiervoor geldt dat nog teveel wijzigingen noodzakelijk waren, waardoor een fors aantal aangepaste versies door ons is ontvangen en opnieuw gecontroleerd.

Resumerend zien wij stappen gezet zijn ten opzichte van voorgaande jaren en een aantal zaken die nog voor verbetering vatbaar zijn die vooral aan de proceskant liggen en mogelijk ook deels zijn te wijten aan het verloop binnen de gemeente. Waar mogelijk helpen en ondersteunen wij u graag in dit traject om een en ander voor 2022 soepeler te laten verlopen.

Voorziening bepaald op basis van 10 jaar, terwijl object een levensduur van 40 jaar heeft.

Toepassen van een kortere looptijd van de groot onderhoudsvoorziening is niet fout maar niet raadzaam.

Wij adviseren wel op basis van de volledige levensduur van de sportboulevard de voorziening te bepalen.

Onderhoudsvoorziening Sportboulevard

De verwerking zoals deze plaatsvindt is in overeenstemming met besluitvorming door de gemeenteraad. Wij zien hierin echter wel een risico voor de toekomst. Daarom zetten wij voor u onderstaand uiteen welke overwegingen een rol spelen.

Het onderhoudsplan voor de onderhoudsvoorziening Sportboulevard is in 2019 voor het laatst geactualiseerd. Het meerjarenonderhoudsplan heeft een doorlooptijd van formeel 10 jaar, waarbij echter ook een doorkijk is toegevoegd voor de komende 40 jaar. Door de organisatie is voor de bepaling van de onderhoudsvoorziening aansluiting gezocht bij de exploitatieovereenkomst met de externe exploitant. Wanneer deze langere horizon wordt betrokken in de bepaling van de onderhoudsvoorziening zal jaarlijks een hoger bedrag aan de voorziening toegevoegd moeten worden. In de huidige interpretatie van de organisatie wordt jaarlijks € 742.724 aan de onderhoudsvoorziening gedoteerd, terwijl dit € 1.155.491 had moeten zijn. Dit betekent een te lage dotatie van € 412.767 wat als controleverschil is opgenomen. Dit betekent dat over de afgelopen jaren de voorzieningen reeds enkele miljoenen te laag is om de groot onderhoudsposten na 2030 te kunnen dragen. Dit risico is ook kenbaar gemaakt in raadsvoorstel van het college van burgemeester en wethouders d.d. 3 juni 2019. De gemeenteraad heeft dit raadsvoorstel aangenomen en is op de hoogte gebracht van dit structurele tekort. In onze accountantsverslagen over 2019 en 2020 hebben wij het tekort in de jaarlijkse dotatie aan de voorziening meegenomen als fout. Wij hebben deze casus voorgelegd aan ons Bureau Vaktechniek en wij komen tot de volgende conclusie.

Aansluiting van het MJOP bij de levensduur van het actief is de meest logische keuze om te komen tot een optimale egalisatie van de onderhoudskosten over de levensduur van het actief. Dit sluit ook optimaal aan bij artikel 44 lid letter c BBV, waar een gelijkmatige verdeling van de onderhoudslasten over de begrotingsjaren wordt beoogd. Het doet tevens recht aan artikel 3 BBV namelijk het in staat stellen van de gemeenteraad om zich een verantwoord oordeel te vormen over de financiële positie van de gemeente en de lasten die regulier ten laste van de verschillende begrotingsjaren zullen komen. Het aansluiten bij de (resterende) termijn van het contract met Optisport voldoet niet of minder aan deze doelstelling omdat de gemeenteraad daarmee een minder goed beeld heeft van de hogere onderhoudslasten die op basis van het opgestelde MJOP gedurende de laatste 20 jaar van de levensduur van de sportboulevard ten laste van de exploitatie en daarmee resultatenrekening van de gemeente zullen komen. Het saldo van baten en lasten van de gemeente zal bij de keuze voor de (resterende) termijn van het contract met Optisport daardoor een geflatteerd beeld geven, ten koste van de exploitatie van de laatste 20 jaar van de sportboulevard met daarbij het risico dat de onderhoudsvoorziening op enig moment een negatieve stand zal vertonen en op dat moment tot een verhoogde last in de jaarrekening aanleiding zal geven. Tevens wordt de doelstelling van artikel 44 lid 1 letter c BBV, een gelijkmatige verdeling van de lasten over een aantal begrotingsjaren, daarmee niet bereikt. De geest en de letter van de gemeentewet en het besluit begroting en verantwoording volgend heeft het dus de voorkeur om aan te sluiten bij het MJOP, zeker als het MJOP aansluit bij de levensduur van het actief/object waarop het MJOP betrekking heeft.

Opgemerkt dient te worden dat artikel 3 BBV wel enige ruimte laat daar waar wordt gesteld dat de jaarstukken moeten worden opgesteld volgens normen die voor gemeenten en provincies als aanvaardbaar worden beschouwd, waarbij er sprake kan zijn van politieke en beleidsmatige inkleuring.

Het bepalen van de horizon voor het vormen van de onderhoudsvoorziening is wel een besluit dat genomen dient te worden door de gemeenteraad. Nu het raadzaam lijkt om aan te sluiten bij de horizon van het MJOP van de sportboulevard en indien de schattingen van die onderhoudskosten voldoende betrouwbaar kunnen worden gemaakt, dan zou de gemeenteraad een dergelijk besluit moeten nemen.

Opheffen van Parkschap opgenomen in de balans per 1 januari 2021. Formeel besluit om de reserves toe te voegen aan de algemene reserve is niet genomen.

Gemeente heeft geen niet uit de balans blijkende verplichting verantwoord.

Verwerking bestemmingsreserves Parkschap nationaal park de Biesbosch

De gemeenteschappelijke regeling 'Parkschap nationaal park de Biesbosch' is per 1 januari 2021 opgeheven. Alle (wettelijke) taken zijn overgenomen door de gemeente Dordrecht per 1 januari 2021. Lopende vorderingen en verplichtingen zijn tevens per 1 januari 2021 overgenomen van deze gemeenschappelijke regeling. De gemeenschappelijke regeling heeft hiertoe een liquidatieplan opgesteld. Dit liquidatieplan (versie 2.4, d.d. 17 februari 2020) is op 14 juli 2020 (samen met het opheffingsbesluit) door de gemeenteraad van de gemeente Dordrecht vastgesteld. Uit het liquidatieplan blijkt dat de activa en passiva door de gemeente Dordrecht worden overgenomen. De gemeente Dordrecht heeft de balans derhalve in haar geheel overgenomen in haar eigen jaarrekening per 1 januari 2021 en heeft de overige deelnemers de overeengekomen uittredingsvergoeding betaald. Het saldo van de bezittingen en schulden, zijnde het eigen vermogen van de gemeenschappelijke regeling is hierbij via de baten en lasten toegevoegd aan het eigen vermogen van de gemeente. Hoewel voor dit laatste geen expliciet besluit door de raad is genomen, is hiermee wel in de geest van het door de raad vastgestelde liquidatieplan gewerkt. Wij adviseren u bij een eventuele vergelijkbare situatie in de toekomst hiertoe ook expliciet te besluiten.

Niet uit de balans blijkende verplichtingen

In de jaarrekening van de gemeente zijn geen 'niet uit de balans blijkende verplichtingen' conform artikel 53 letter a opgenomen. Het BBV schrijft voor dat 'belangrijke financiële' verplichtingen waaraan de gemeente zich voor toekomstige jaren heeft verbonden worden verantwoord. Met de raad is geen definitie overeengekomen wat als belangrijke verplichting wordt aangemerkt. De lijn uit voorgaande jaren wordt derhalve voortgezet dat er geen sprake is van separate meerjarige verplichtingen die (nogmaals) via de jaarstukken aan de raad gemeld moeten worden. Aangezien wel sprake is van meerjarige verplichtingen voor bijvoorbeeld lease en huur adviseren wij u met klem in 2022 alsnog formeel beleid vast te stellen wat als 'belangrijke verplichting' wordt aangemerkt.

BBV wordt nageleefd

WNT-verantwoording
voldoet aan de
vereisten

Geen resterende
bevindingen bij de
SiSa-bijlage

Bevindingen ten aanzien van naleving van de wettelijke verslaggevingsregels (BBV)

Wij hebben vastgesteld dat gemeente Dordrecht de wettelijke verslaggevingsregels (BBV) heeft nageleefd.

Naleving van de (publicatieverplichtingen) WNT

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is met ingang van 2013 van toepassing en vervangt tegelijkertijd de Wopt (Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens). Doelstelling van de wet is te verhinderen dat instellingen in de publieke en semipublieke sectoren rechtens in staat zijn bovenmatige bezoldigingen toe te kennen.

Voor gemeenten geldt dat de gemeentesecretaris en de griffier als topfunctionaris worden aangemerkt. De algemene bezoldiging voor een topfunctionaris mag voor 2021 niet meer bedragen dan € 209.000 per jaar. De externe accountant is belast met de controle op de naleving van de WNT door de instelling.

Overschrijding van de bezoldigingsnorm wordt aangemerkt als een onverschuldigde betaling, die door de topfunctionaris terugbetaald moet worden aan de instelling. Gebeurt dit niet, dan is BDO als accountant wettelijk verplicht om bij het ministerie melding te doen van deze onverschuldigde betaling. Wij hebben tevens een meldingsplicht indien u geen of onjuiste gegevens heeft gepubliceerd in de jaarrekening.

Wij hebben vastgesteld dat de bezoldigingen over 2021 van gemeente Dordrecht niet strijdig zijn met de WNT en dat de jaarrekening 2021 van gemeente Dordrecht voldoet aan de publicatieverplichtingen van de WNT.

SiSa-bijlage

Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de Nota verwachting accountantscontrole SiSa 2021. Op grond van ons onderzoek hebben wij bij uw specifieke uitkeringen geen fouten en/of onzekerheden geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden. Zie tevens **bijlage B**.

Wij zien een landelijke trend dat Ministeries steeds vaker een Specifieke regeling kiezen voor het verstrekken van subsidies aan decentrale overheden. Het aantal SiSa regelingen, ook voor uw gemeente, zijn daardoor exponentieel toegenomen. Dit verhoogt de druk op de organisatie van uw gemeente en tevens op ons als controlerend accountant.

Gerealiseerd resultaat
bedraagt € 25,8
miljoen over 2021

Lastenoverschrijdingen in het kader van begrotingsrechtmatigheid

In totaal heeft uw gemeente circa € 585,9 miljoen aan lasten begroot na wijziging, tegenover circa € 580,8 miljoen aan werkelijke lasten in 2021. Dit is in totaal een onderschrijding van € 5,1 miljoen (0,87%). Aan baten had uw gemeente een bedrag van € 561,3 miljoen begroot na wijziging, tegenover € 571,0 miljoen aan werkelijke baten in 2021. In totaal gaat het om een hogere realisatie van baten van € 9,7 miljoen (1,7%).

Naast het gerealiseerde totaal saldo van baten en lasten kent een gemeente ook het gerealiseerde resultaat. Dit is het gerealiseerde totaal saldo van baten en lasten plus of min de tussentijdse resultaatbestemmingen. Deze bestemmingen bestaan uit in de loop van het jaar gedane onttrekkingen uit reserves minus de tussentijdse stortingen in reserves. De stortingen in dan wel onttrekkingen aan reserves vinden plaats op basis van door u genomen besluiten. In 2021 is er per saldo circa € 35,6 miljoen aan de reserves onttrokken zodat het gerealiseerde resultaat € 25,8 miljoen positief bedraagt.

De gemeenteraad autoriseert de begroting en stelt de kaders voor het college vast. Het college is verantwoordelijk voor de uitvoering van het beleid binnen de gestelde begroting. Begrotingsafwijkingen dienen tijdig gesignaleerde en gerapporteerd te worden aan de gemeenteraad. Bij begrotingsoverschrijdingen die niet gedurende het jaar zijn voorgelegd aan de gemeenteraad is formeel sprake van een onrechtmatigheid. Echter hoeven deze overschrijdingen niet altijd te worden meegewogen in het accountantsoordeel bijvoorbeeld indien de overschrijdingen geheel of grotendeels worden gecompenseerd door direct gerelateerd opbrengsten of overschrijdingen bij open-einde regelingen. In de toelichting op het overzicht van baten en lasten zijn de begrotingsoverschrijdingen nader weergegeven en geanalyseerd.

Controle begrotingsrechtmatigheid

Naast de controle op de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2021, hebben wij de begrotingsrechtmatigheid gecontroleerd. De toe te passen normen voor dit begrotingscriterium zijn gebaseerd op artikelen 189, 190 en 191 van de Gemeentewet en moeten door de raad nader worden ingevuld en geconcretiseerd. Dit gebeurt door middel van de begroting en via de verordening op het financieel beheer ex artikel 212 van de Gemeentewet. Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota Rechtmatigheid van de Commissie BBV. Belangrijk hierbij is dat het overschrijden van de begroting altijd onrechtmatig is, maar niet in alle gevallen hoeft te worden meegewogen in het accountantsoordeel. In het kader van de begrotingsrechtmatigheid moet geanalyseerd worden op het niveau van de lastenoverschrijdingen per programma. Zie hierna voor een overzicht van de lastenoverschrijdingen per programma en de overschrijdingen van investeringskredieten.

4.7 Begrotingsrechtmatigheid

Lastenoverschrijdingen tellen niet mee in ons rechtmatigheidsoordeel

Wij hebben op basis van de staat van baten & lasten uit de jaarstukken 2021 geconstateerd dat sprake is van een lastenoverschrijding op vier programma's.

Deze zijn in te delen in de onderstaande categorieën zoals opgenomen in de Kadernota Rechtmatigheid van de Commissie BBV.

LASTENOVERSCHRIJDING PROGRAMMA	BEGROTINGSAFWIJKING	ONRECHTMATIG	
		TELT NIET MEE IN OORDEEL	TELT WEL MEE IN OORDEEL
Leefbaar en Veilig Dordrecht (totaal € 580.000)	Budgetoverschrijdingen die passen binnen het bestaande beleid, en die niet ten onrechte niet tijdig zijn geautoriseerd.	✓	
Lerend en Ondernemend Dordrecht (totaal € 453.000)	Budgetoverschrijdingen die passen binnen het bestaande beleid, en die niet ten onrechte niet tijdig zijn geautoriseerd.	✓	
Bouwend en Bereikbaar Dordrecht (totaal € 14.653.000)	Budgetoverschrijdingen die passen binnen het bestaande beleid, en die niet ten onrechte niet tijdig zijn geautoriseerd.	✓	
Vennootschapsbelasting (totaal € 187.000)	Budgetoverschrijdingen die passen binnen het bestaande beleid, en die niet ten onrechte niet tijdig zijn geautoriseerd.	✓	

Wij verwijzen voor een inhoudelijke en meer specifieke analyse van de begrotingsafwijkingen naar de 'verschillen analyse programma's', zoals opgenomen in de toelichting op het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening 2021 (pagina 246 tot en met 283).

Enkele krediet-overschrijdingen zijn onrechtmatig voor € 113.000

Kredietoverschrijdingen

In het kader van de begrotingsrechtmatigheid hebben wij de overschrijdingen op investeringskredieten getoetst om vast te stellen of de gerealiseerde uitgaven binnen de door de gemeenteraad geautoriseerde begroting (investeringskredieten) zijn gebleven. Uit deze analyse blijkt dat voor enkele investeringskredieten sprake is van een overschrijding van de door de gemeenteraad vastgestelde investeringskredieten voor een totaal van € 446.000. Het betreft de volgende overschrijdingen:

- Ecologie € 6.000
- Recreatie € 41.000
- Parkeren € 7.000
- Overhead € 89.000

Voor het product riolering geldt dat een overschrijding is verantwoord van € 303.000. Deze is ontstaan doordat in de begrotingswijziging abusievelijk de baten op dit product niet zijn verlaagd bij het verlagen van de samenhangene uitgaven. Wij kunnen deze omissie volgen en hebben deze derhalve niet in onze foutevaluatie opgeomen.

Aanbestedingen

In het kader van de rechtmatigheidscontrole hebben wij de juiste toepassing van de Europese aanbestedingsregels gecontroleerd aan de hand van een door de ambtelijke organisatie opgestelde zogenaamde inkoopanalyse. Ter ondersteuning van een optimale check op de naleving van deze complexe wetgeving, is een landelijke handreiking aan de organisatie verstrekt waarin alle relevante elementen zijn opgenomen als toetspunten, inclusief een praktische vertaling hoe dit te doen.

Dit deel van de controle is op dit moment nog onderhanden. Derhalve zijn uitsluitend de op dit moment onderkende fouten gerapporteerd. Over enkele hiervan vindt tevens nog afstemming plaats en is de ambtelijke organisatie nog doende hier aanvullende informatie over aan te leveren.

Onrechtmatige aanbestedingen voor € xxxx

4.9 Significante schattingsposten

Schattingen zijn in het algemeen neutraal van aard

Wij hebben geen controleverschillen naar aanleiding van deze schattingen

Inherent aan het opmaken van een jaarrekening, is dat het college, ondersteund door de ambtelijke organisatie, schattingen moet maken. Bepaalde schattingen zijn van bijzonder belang door hun invloed op de jaarrekening en doordat zij een hoge mate van schattingonzekerheid vertonen. Dit laatste betekent dat de schatting vatbaar is voor een inherent gebrek aan nauwkeurigheid in de waardering.

Een goed inzicht in de jaarrekening vereist kennis van deze posten. Als onderdeel van de controle hebben wij de oordeelsvormingen en besluiten van het management bij het maken van de schattingen beoordeeld op indicaties voor mogelijke tendenties. In het hierna opgenomen overzicht hebben wij van de jaarrekeningposten waaraan een belangrijke schatting ten grondslag ligt weergegeven of wij de schatting als conservatief, neutraal of pessimistisch hebben aangemerkt.

OMSCHRIJVING SCHATTING IN DE JAARREKENING	BEDRAG (x € 1.000)	BEOORDELING HUIDIG BOEKJAAR	TOELICHTING SCHATTING
Waardering bouwgronden in exploitatie (grondexploitaties)	54.390	Neutraal	De schatting ten aanzien van de grondexploitaties is neutraal. Zie uitgebreide toelichting op de grondexploitaties in paragraaf 4.3.
Voorzieningen voor verplichtingen, toekomstige verliezen en risico's	17.947	Neutraal	Gemeente Dordrecht wordt ondersteund door verschillende experts, waaronder het Juridische Kenniscentrum t.b.v. juridische risico's en Veiligheidsregio ZHZ t.b.v. FLO van voormalig brandweerpersoneel. Wij hebben de deskundigheid van de experts en aanvaardbaarheid van de gemaakte schattingen vastgesteld.
Onderhoudsegalisatievoorzieningen	5.872	Neutraal	Aan de onderhoudsvoorzieningen liggen MJOP's ten grondslag. De inhoudelijke kwaliteit hiervan is wisselend, echter geen sprake van een specifieke tendentie in de gehanteerde uitgangspunten.
Inbaarheid vorderingen (voorziening dubieuze debiteuren)	76.084	Neutraal	De voorziening voor oninbaarheid van vorderingen, inclusief belastingdebiteuren, wordt op een dynamische wijze bepaald middels een staffel. Openstaande bedragen > €10k worden aanvullend statisch getoetst. Deze werkwijze achten wij aanvaardbaar.
Waardering vaste activa (inclusief afschrijvingstermijnen)	658.509	Neutraal	Activa wordt conform het BBV gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs. Er hebben geen afwaarderingen naar de lagere marktwaarde in 2021 plaatsgevonden. Wij hebben hiervoor ook geen indicaties. Afschrijvingstermijnen liggen vast in een nota en zijn aanvaardbaar.

 Conservatief, maar aanvaardbaar

 Neutraal

 Optimistisch, maar aanvaardbaar

5. Duurzaamheid

5.1 Duurzaamheid, uw rol in de keten

Gemeenten hebben een belangrijke rol in de keten als het gaat om duurzaamheid

Duurzaamheid is al onderdeel van uw beleid

Strategie vormgeven vanuit een aantal

Onze visie op uw rol in verduurzaming

In de achterliggende periode zijn wij op ambtelijk niveau met de gemeente Dordrecht in gesprek geweest over de meer structurele inbedding van duurzaamheid, in de zin van 'brede welvaart', in beleid en organisatie. Wij zien een brede ontwikkeling in de maatschappij die ook overheden vraagt hier nadrukkelijk een brede visie op te formuleren en hier als regisseur een rol in te nemen. Daarom nemen wij u graag mee in de te zetten stappen om dit gestructureerd en geborgd verder ter hand te nemen,

In 2015 zijn de duurzame ontwikkelingsdoelen (sustainable development goals) van de Verenigde Naties door alle lidstaten van de VN aangenomen. Deze doelen vormen de wereldwijde agenda voor duurzaamheid tot 2030. Zoals ook in meerdere publicaties van de VNG is verwoord, is ieders inzet hierbij nodig en die van gemeenten onmisbaar. In het bijzonder attenderen wij u op de publicatie van de VNG met als titel 'De global goals in het gemeentelijk beleid - een handreiking voor de Nederlandse gemeenten'. Een publicatie waarin concreet per doel wordt ingegaan op uw mogelijke rol hierin. Mede doordat in 2015 de doelstellingen voor 2030 zijn aangenomen is het onderwerp 'duurzaamheid' niet meer weg te denken van bestuurstafels in zowel de publieke als de private sector. Het hoeft weinig betoog dat voor overheden een regierol is weggelegd als het gaat om het uitvoering geven aan ambities, het stimuleren van gedragsverandering in de maatschappij en het financieel steunen van burgers en bedrijven. Als gemeente bent u de verbinding tussen vele partijen binnen en buiten uw gemeente, onder andere ten aanzien van zorg, sociale vangnetten, huisvesting, afvalbeheersing, de waterketen, enz.

In het kader van het Klimaatakkoord heeft u al het nodige uitgewerkt ten aanzien van klimaatadaptatie (doel 13) en de warmte-transitievisie (doel 7). Ook de Regionale Energiestrategieën (RES'en) zijn hieruit gevolgd. Aan een aantal van de andere doelen kunnen tevens lokale initiatieven worden gekoppeld. Het ontbreekt bij veel gemeenten echter aan een integrale strategie op het gebied van duurzaamheid in de breedte met als gevolg onvoldoende vanuit een regierol wordt. Die integrale strategie is noodzakelijk om de juiste afwegingen te maken zodat u een inhoudelijke bijdrage levert aan de duurzaamheidsagenda 2030, maar deze ook kunt vertalen naar financiële impact. Gezien de enorme opgaven die er liggen is uw gemeente een wat ons betreft onmisbare schakel in deze keten.

Hoe komt u tot uw strategie?

Wij zien duurzaamheid in de breedte als een belangrijk aandachtspunt voor uw gemeente. We noemen een aantal vragen die kunnen helpen bij het invullen van uw regierol:

- ▶ Wat is uw ambitie ten aanzien van duurzaamheid binnen de gemeente of regio?
- ▶ Hoe ver bent u met uw dialoog met betrokkenen (stakeholder dialoog) om de belangrijkste thema's voor uw duurzaamheidsstrategie te onderkennen?
- ▶ In hoeverre heeft u duurzaamheid tot speerpunt in uw collegeprogramma opgenomen?
- ▶ Hoe concreet en meetbaar zijn de doelstellingen die u zich gesteld heeft?
- ▶ Kent u de meerjarige impact van uw ambities op uw begroting?

Zomaar een aantal wezenlijke basisvragen die noodzakelijkerwijze beantwoord moeten worden om op een gestructureerde en gedegen wijze invulling te kunnen geven aan uw rol. Dit vraagt ook een programmatische aanpak in de organisatie, zowel op inhoud als op aansturing. Een ambitie moet immers vertaald worden naar concrete doelen en kpi's en de uitvoering moet tenslotte ook gemonitord, bijgestuurd en gerapporteerd worden. Een betrouwbare totstandkoming van deze informatie is daarbij een belangrijke randvoorwaarde, zeker als bij dergelijke informatie mogelijk op termijn ook een controleverklaring verstrekt moet worden zoals in het bedrijfsleven het geval wordt (CSR). Overigens een aspect dat voor gemeenten nog niet aan de orde is.

Routekaart ten behoeve van ontwikkeling collegeprogramma

Hoe nu verder?

Dit voorjaar zijn de gemeenteraadsverkiezingen geweest. U heeft de taak een nieuw college te vormen met een nieuw 4-jarig collegeprogramma, wat inmiddels in de afrondende fase is. Wij raden sterk aan expliciet ruimte te scheppen voor het thema duurzaamheid als 'rode draad' in het collegeprogramma en daarin breder te kijken dan alleen naar klimaat, wat wij nog veel zien gebeuren. Om u te helpen in dat traject, hebben wij onderstaande routekaart ontwikkeld. Hierin zijn achtereenvolgens alle te zetten stappen in dit kader opgenomen. Daarbij is ook aandacht voor de inbedding in de organisatie.

Goede voorbeelden van gemeenten die duurzaamheid al expliciet als thema hebben omarmd zijn Nijmegen en Utrecht. Deze gemeenten geven transparant en concreet, elk op eigen wijze, inzicht in de doelstellingen en de realisatie hiervan.

Wij gaan graag met u het gesprek aan om u waar nodig te kunnen ondersteunen in dit proces van het bepalen van ambities en strategie, de vertaling naar de organisatie en de monitoring en rapportage hiervan. Gezien het belang van dit thema en onze maatschappelijke rol, hebben wij het bevorderen van verduurzaming en het transparant hierover rapporteren tot een van onze speerpunten gemaakt.

Bijlagen

- A [Onze controle](#)
- B [Bevindingen SiSa-bijlagen](#)
- C [Onze urenbesteding](#)

A. Onze controle

Getrouwheid en rechtmatigheid

Onder toepassing van de Nederlandse controlestandaarden en met u gemaakte afspraken

Materialiteit overeenkomstig de bepalingen in het BADO

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Dordrecht

Doel en object van de controle

Het doel van de controle is het geven van een onafhankelijk oordeel of de financiële overzichten van gemeente Dordrecht, in alle van materieel belang zijnde opzichten, zijn opgesteld in overeenstemming met het BBV.

Opdracht en controleaanpak

Wij hebben de jaarrekening gecontroleerd conform de Nederlandse controlestandaarden en de met u gemaakte afspraken in de opdrachtbevestiging van 13 september 2021. Tevens beoordeelden wij de verenigbaarheid van de andere informatie, inclusief de overige gegevens en het bestuursverslag met de jaarrekening en of deze geen materiële afwijkingen bevatten op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins. Voor een accountantscontrole gelden inherente beperkingen, die zijn uiteengezet in de opdrachtbevestiging. Voor een uitgebreide beschrijving van onze aanpak verwijzen wij naar onze opdrachtbevestiging d.d. 13 september 2021 met kenmerk 'MS/MF/RA701'.

Materialiteit

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel. Bij onze controlewerkzaamheden hebben wij als uitgangspunt de door de raad vastgestelde toleranties gehanteerd. De raad heeft ons daarbij opgedragen om bij onze oordeelsvorming en rapportering uit te gaan van de hierna vermelde goedkeurings- en rapporteringstolerantie. Op basis van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (BADO) en onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 8.911.300. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn. Wij zijn met u overeengekomen dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 275.000 rapporteren, alsmede afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn. Onze controle richt zich tevens op de getrouwheid en rechtmatigheid van de informatie in de WNT-verantwoording en de SiSa-bijlage van de jaarrekening. Voor de WNT en SiSa gelden specifiek voorgeschreven rapporteringstoleranties die veelal lager zijn dan uw rapporteringstolerantie. Wij passen deze voorgeschreven WNT- en SiSa-toleranties eveneens op correcte wijze toe.

Onafhankelijkheid

Nederlands recht en overige beroepsregels, zoals de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO), vereisen dat wij onafhankelijk zijn ten opzichte van onze controlecliënten. Wij zijn van mening dat door ons is voldaan aan deze eisen. Wij hebben de overige dienstverlening naast de controle van de jaarrekening beoordeeld aan de hand van onze beroepsregels en hebben geconcludeerd dat het type dienstverlening en de vergoeding onze onafhankelijkheid niet beïnvloeden. Wij zijn onafhankelijk van gemeente Dordrecht zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Belangrijkste risico's in de controle

Opdracht en controleaanpak

Onze controleaanpak is gebaseerd op een risicogerichte benadering waarbij controlewerkzaamheden nagenoeg allemaal gegevensgericht plaatsvinden. Deze aanpak gaat uit van een risicoanalyse op transactiestromen, zoals verkoopactiviteiten en personeelszaken. Daarnaast worden bedrijfsrisico's beoordeeld die voortvloeien uit de strategie en operaties van de gemeente Dordrecht. In de risicoanalyse hebben wij beoordeeld in hoeverre de onderkende risico's van invloed kunnen zijn op de jaarrekening. Controle vindt nagenoeg gegevensgericht plaats omdat (nog) in onvoldoende mate gesteund kan worden om de interne beheersingsmaatregelen van de gemeente Dordrecht.

De risico's met een hoge waarschijnlijkheid van het zich voordoen en mogelijk materiële impact hebben in onze controle meer aandacht gehad. Deze risico's betreffen:

- ▶ Het niet naleven van Europese aanbestedingsregels;
- ▶ Onjuiste waardering van bouwgronden in exploitatie (materiële post met verschillende schattingselementen); en
- ▶ Schattingsposten en bijbehorende journaalposten (waaronder memoriaalboekingen).

Strekking van de controleverklaring

Aangezien de jaarrekening 2021 van de gemeente Dordrecht aan de daaraan te stellen eisen voldoet, hebben wij een goedkeurende controleverklaring, gedateerd op datum, afgegeven bij deze jaarrekening. Alle bevindingen voortvloeiend uit onze controle van de jaarrekening 2021 zijn afdoende behandeld en onze controle is afgerond.

Ons oordeel

Continuïteit

De waarderingen in de jaarrekening van de gemeente Dordrecht zijn gebaseerd op de veronderstelling dat de gemeente Dordrecht als geheel in continuïteit zal worden voortgezet. De inschatting of een duurzame voorzetting mogelijk is, inclusief de eventueel in de jaarrekening op te nemen toelichting, is de wettelijke verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders. Als accountant beoordelen wij de aanvaardbaarheid van de door het college van burgemeester en wethouders ingeschatte mogelijkheden tot een duurzame voortzetting. Wij vinden deze inschatting aanvaardbaar.

Continuïteit van de gemeente Dordrecht

De jaarstukken

De jaarstukken 2021 van de gemeente Dordrecht bestaan uit:

- ▶ het jaarverslag 2021 (programmaverantwoording en verplichte paragrafen);
- ▶ de jaarrekening 2021 (balans met toelichting, overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting inclusief SiSa-bijlage en taakvelden).

Het jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening en bevat geen materiële afwijkingen

In het onderdeel 'programmaverantwoording' van het jaarverslag dient informatie opgenomen te worden over: wat hebben we gedaan, wat hebben we bereikt en wat heeft het gekost? De programmaverantwoording vormt samen met de verplicht voorgeschreven paragrafen (zoals weerstandsvermogen, bedrijfsvoering, etc.) het jaarverslag. Beide onderdelen vallen niet (expliciet) onder de controle van de jaarrekening. Het primaire object van de accountantscontrole (op grond van artikel 213 van de Gemeentewet) is de jaarrekening (de balans met toelichting en het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting). De inhoud van het jaarverslag (programmaverantwoording en paragrafen) hebben wij getoetst. Bij onze controle hebben wij geen materiële afwijkingen tussen het jaarverslag en de jaarrekening geconstateerd. Het jaarverslag en de jaarrekening zijn met elkaar verenigbaar.

De grondslagen van de jaarrekening 2021 zijn aanvaardbaar

Geen fraude en non-compliance gemeld door gemeente Dordrecht.

Tijdens onze uitgevoerde controle geen fraudes of non-compliance geconstateerd.

Geen belangrijke tekortkomingen t.a.v. de geautomatiseerde gegevensverwerking.

Grondslagen van financiële verslaggeving

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van uw gemeente zijn uiteengezet in de grondslagen van de jaarrekening 2021. In 2021 zijn er geen wijzigingen geweest in toegepaste verslaggevingsgrondslagen die een aanzienlijke invloed hebben op de baten en lasten of de financiële positie van uw gemeente. Significante verslaggevingsgrondslagen en toepassing hiervan zijn belangrijk voor de presentatie van de financiële positie van uw gemeente en de baten en lasten in de jaarrekening. Daarnaast vereisen zij van het college en het management dat zij een oordeel vormen ten aanzien van soms moeilijke, subjectieve en complexe posities vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn. Wij hebben het door het college en het management toegepaste proces met betrekking tot significante verslaggevingsaspecten geëvalueerd en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd.

Fraude en non-compliance

Onze controle is niet specifiek gericht op het ontdekken van fraude. Bij de planning voor de jaarrekeningcontrole, houden wij rekening met het risico dat de jaarrekening als gevolg van fraude en onregelmatigheden onjuistheden van materieel belang zou kunnen bevatten. Daarnaast hebben wij beoordeeld in hoeverre sprake kan zijn van een risico omtrent corruptie. Eén van de door ons uitgevoerde maatregelen is het bespreken van de mogelijke frauderisico's en mogelijke fraudesituaties op verschillende niveaus binnen de organisatie. Hiertoe hebben wij de mogelijke frauderisico's en de mogelijke fraudesituaties besproken met de directie en functionaris(sen) en met het college en de auditcommissie. Deze besprekingen en onze controlewerkzaamheden hebben geen aanwijzingen voor materiële fraude opgeleverd.

Met ingang van boekjaar 2022 zijn wij op grond van richtlijnen van de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA) verplicht in de controleverklaring te rapporteren over fraude.

Bij de beoordeling van het risico omtrent corruptie hebben wij gekeken naar klantspecifieke omstandigheden zoals de geografische plaats van de activiteiten, hebben we gekeken naar de sectoren waar corruptie meer dan gemiddeld voorkomt en hebben we beoordeeld in hoeverre buitenlandse wetgeving als de UK Bribery Act en de US Foreign Corrupt Practices Act van invloed kunnen zijn.

Wij hebben aandacht besteed aan de compliance met de voor u van toepassing zijnde wet- en regelgeving en overige bepalingen voor zover wij die van belang achten in het kader van onze controle van de jaarrekening. Bij die werkzaamheden hebben wij geen materiële non-compliance geconstateerd.

Geautomatiseerde gegevensverwerking

De accountant dient op basis van artikel 2:393, lid 4 BW, melding te maken van zijn bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking. Tijdens de interim-controle hebben wij ook relevante processen met betrekking tot de geautomatiseerde gegevensverwerking getoetst. Voor onze bevindingen verwijzen wij naar onze managementletter en boardletter 2021. Wij hebben de automatiseringsorganisatie van de organisatie uitsluitend in het kader van de jaarrekeningcontrole beoordeeld. De interim-controle heeft geen belangrijke tekortkomingen in de continuïteit en betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking aan het licht gebracht.

B. Bevindingen SiSa-bijlagen

Inleiding

Bij de jaarrekening wordt als bijlage de SiSa-verantwoording toegevoegd. De gemeente Dordrecht heeft de rechtmatige totstandkoming van de SiSa-bijlage getoetst. In onderstaande tabel zijn de te rapporteren bevindingen opgenomen:

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit rapport over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die in 2021 in het kader van SiSa worden verantwoord. Per regeling is aangegeven of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

Strekking controleverklaring getrouwheid (jaarrekening)	GOEDKEUREND
Strekking controleverklaring rechtmatigheid (jaarrekening)	ONBEKEND

NR.	SPECIFIEKE UITKERING OF OVERIG			TOELICHTING FOUT/ONZEKERHEID
A7	Tijdelijke ondersteuning toezicht en handhaving			
A12B	Incidentele bijdrage ondersteuning naleving controle op coronatoegangsbewijzen			
B2	Regeling specifieke uitkering gemeentelijke hulp aan gedupeerden kinderopvangtoeslagproblematiek 2202			
C1	Specifieke uitkering reductie energiegebruik			
C9	Woningbouwimpuls tweede tranche en derde tranche			
C25	Budget Investerings Ruimtelijke Kwaliteit (BIRK)			
C31	Maatregel huisvesting kwetsbare groepen			
C32	Specifieke uitkering ventilatie in scholen (SUVIS 2021)			
C41B	Regeling specifieke uitkering flexibele inzet woningbouw			
C43	Regeling reductie energiegebruik woningen			
C62	Regeling specifieke uitkering kwijtschelding gemeentelijke belastingen			
D1	Specifieke uitkering RMC			
D8	Specifieke uitkering Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022			
D10	Besluit Specifieke uitkering educatie			
D11	Verlening extra financiële middelen specifieke uitkering RMC-functie			
D12	Regionale meld- en coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten 2020-2024			
D12A	Regionale maatregelen voortijdig schoolverlaten 2020-2024			
D14	Middelen inhalen COVID-19 gerelateerde onderwijsvertragingen			
E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaaai			
E19	Regeling specifieke uitkering uitvoeringspilots Ruimtelijke Adaptatie tweede tranche			
E20	Regeling stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen 2020-2021			
E27B	E27B Brede Doeluitkering Verkeer en Vervoer			

B. Bevindingen SiSa-bijlage

NR.	SPECIFIEKE UITKERING OF OVERIG	FOUT OF ONZEKERHEID	FINANCIËLE OMVANG IN €	TOELICHTING FOUT/ONZEKERHEID
E53	Regeling specifieke uitkering Schone Lucht			
E58	Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem overbruggingsjaar 2021			
F1	Regeling aankoop woningen onder een hoogspanningsverbinding			
F9	Extern Advies Warmtetransitie			
G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2021			
G2A	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_totaal 2020			
G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeentedeel 2021			
G3A	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_totaal 2020			
G12	Kwijtschelden publieke schulden SZW-domein hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire_gemeentedeel			
H4	Specifieke uitkering Sport			
H7	Specifieke uitkering Geweld hoort nergens thuis			
H8	Specifieke uitkering voor lokale sportakkoorden en leefstijlinterventies 2021			
H12	Regeling specifieke uitkering lokale preventieakkoorden			
H16	Specifieke uitkering ijsbanen en Zwembaden			
H21	Regeling specifieke uitkering Versterken cliëntondersteuning 2021 - 2024			
L5	Regio Deal Drechtsteden - Gorinchem			
L7B	IBP-VP gebiedsplan Zuidwestelijke Delta			

Tozo

NR.	SPECIFIEKE UITKERING OF OVERIG	FOUT OF ONZEKERHEID	FINANCIËLE OMVANG IN €	TOELICHTING FOUT/ONZEKERHEID
G4	Tozo 1_geen identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet en geen identificatie DigiD in combinatie met BRP of Suwinet	fout		
G4	Tozo 1_geen identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet en geen identificatie DigiD in combinatie met BRP of Suwinet	onzekerheid		
G4	Tozo 1_geen identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet en geen identificatie DigiD in combinatie met BRP of Suwinet	formeel onrechtmatigheid		
G4	Tozo 1_fundamentele rechtmatigheidseisen exclusief identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet	fout		
G4	Tozo 1_fundamentele rechtmatigheidseisen exclusief identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet	onzekerheid		
G4	Tozo 1_belangrijke rechtmatigheidseisen (toepassing artikel 21, lid 3 Besluit 17 april)	fout		
G4	Tozo 1_belangrijke rechtmatigheidseisen (toepassing artikel 21, lid 3 Besluit 17 april)	onzekerheid		
G4	Tozo 2_geen identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet en geen identificatie DigiD in combinatie met BRP of Suwinet	fout		
G4	Tozo 2_geen identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet en geen identificatie DigiD in combinatie met BRP of Suwinet	onzekerheid		
G4	Tozo 2_geen identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet en geen identificatie DigiD in combinatie met BRP of Suwinet	formeel onrechtmatigheid		
G4	Tozo 2, exclusief identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet	fout		
G4	Tozo 2, exclusief identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet	onzekerheid		
G4	Tozo 3_geen identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet en geen identificatie DigiD in combinatie met BRP of Suwinet	fout		
G4	Tozo 3_geen identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet en geen identificatie DigiD in combinatie met BRP of Suwinet	onzekerheid		
G4	Tozo 3_geen identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet en geen identificatie DigiD in combinatie met BRP of Suwinet	formeel onrechtmatigheid		
G4	Tozo 3, exclusief identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet	fout		
G4	Tozo 3, exclusief identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet	onzekerheid		
G4	Omvang vorderingen levensonderhoud (jaar T) Tozo 1 (i.v.m. verstrekte voorschotten op Tozo-aanvragen levensonderhoud welke zijn ingediend vóór 22 april 2020)	fout		
G4	Omvang vorderingen levensonderhoud (jaar T) Tozo 1 (i.v.m. verstrekte voorschotten op Tozo-aanvragen levensonderhoud welke zijn ingediend vóór 22 april 2020)	onzekerheid		

bdo.nl